

A close-up photograph of a bright red, conical laboratory lamp hanging from the ceiling. The lamp is in sharp focus, while the background is blurred, showing other similar lamps and a science classroom setting. The text 'KOULUTUS JA TIEDE SUOMESSA' is overlaid in white, sans-serif capital letters.

KOULUTUS JA TIEDE SUOMESSA

KOULUTUS JA TIEDE SUOMESSA

1 Suomalaisen koulutus- ja tiedepolitiikan suunnat	4
2 Koulutusjärjestelmä	8
3 Koulutuksen hallinto ja rahoitus	10
4 Opintotuki	14
5 Opettajankoulutus	18
6 Esi- ja perusopetus	20
7 Lukio- ja ammattikoulutus	24
Lukiot	
Ammattikoulut	
8 Korkeakoulutus	30
Ammattikorkeakoulut	
Yliopistot	
9 Aikuiskoulutus	36
10 Tiede	40

1

SUOMALAISEN KOULUTUS- JA TIEDEPOLITIIKAN SUUNNAT

Suomalaisessa koulutus- ja tiedepolitiikassa korostuvat laatu, tehokkuus, tasa-arvo ja tieteen kansainvälisyys. Koulutus- ja tiedepolitiikka edistää suomalaisen hyvinvointiyhteiskunnan kilpailukykyä. Kestävä talouskehitys luo tulevaisuudessakin parhaat mahdollisuudet varmistaa kansakunnan kulttuurinen, sosiaalinen ja taloudellinen hyvinvointi. Koulutus- ja tiedepolitiikan peruslinjaukset ovat samansuuntaiset Euroopan unionin Lissabonin strategian kanssa.

Sivistykselliset perusoikeudet on kirjattu perustuslakiin. Jokaiselle Suomessa asuvalle on turvattu yhtäläinen mahdollisuus saada kykyjensä ja tarpeidensa mukaisesti myös muuta kuin perusopetusta sekä kehittää itseään varallisuudesta riippumatta. Laissa on säädetty yleinen oppivelvollisuus ja oikeus maksuttomaan esi- ja perusopetukseen. Myös muu tutkintoon johtava koulutus on opiskelijalle maksutonta mukaan lukien yliopistojen tutkijankoulutus.

Eduskunta päättää koulutusta ja tiedettä koskevasta lainsäädännöstä ja koulutus- ja tiedepolitiikan peruslinjauksista. Valtioneuvosto ja opetusministeriö sen osana vastaavat koulutus- ja tiedepolitiikan valmistelusta ja toimeenpanosta. Opetusministeriö vastaa valtion budjetista rahoitetusta koulutuksesta. Valtioneuvosto päättää koulutuksen ja tutkimuksen kehittämisestä joka neljäs vuosi.

Tavoitteet

Koulutuksen kehittämisen painopisteitä ovat väestön ja työvoiman koulutustason ja osaamisen kohottaminen, koulutusjärjestelmän tehokkuuden parantaminen, lasten ja nuorten syrjäytymisen ehkäisy sekä aikuisten koulutusmahdollisuuksien lisääminen. Eri-

tyistä huomiota on kiinnitetty myös koulutuksen ja tutkimuksen laadun ja vaikuttavuuden parantamiseen sekä kansainvälistämiseen.

Elinikäinen oppiminen on määritelty yhdeksi kaikkea oppimiseen liittyvää politiikkaa yhdistäväksi näkökulmaksi, jonka avulla pyritään mahdollistamaan väestön korkea koulutustaso ja koulutuksellinen tasa-arvo. Poliitiikan toteuttaminen edellyttää riittävien oppimistaitojen takaamista kaikille sekä mahdollisuuksia kehittää osaamista kaikkina ikäkausina ja eri ympäristöjä hyödyntäen.

Tavoitteet pyritään saavuttamaan tarjoamalla tutkintoon johtava koulutus koko nuorisoiäkluokalle ja kohtamalla ja pitämällä ajan tasalla aikuisten osaamista. Väestön ikärakenteen vanhentuessa on välttämätöntä nopeuttaa nuorten koulutukseen ja työelämään siirtymistä keventämällä opiskelijavalintoja, panostamalla koulutuksen läpäisyyn ja tehostamalla aiemmin opitun tunnustamista.

Yleissivistävän koulutuksen kehittämisen lähtökohtana on koulutuksen perusturvan takaaminen ja vahvistaminen kaikille asuinpaikasta, kielestä ja taloudellisesta asemasta riippumatta. Oikeus esiopetukseen ja lasten aamu- ja iltapäivätoiminnan kehittäminen ovat viime vuosina olleet yleissivistävän koulutuksen merkittävimpiä lasten ja nuorten hyvinvointia rakentavia uudistuksia.

Lukiokoulutuksen tavoitteena on antaa opiskelijoille hyvä yleissivistys ja muodostaa pohja jatko-opinnoille. Kymmenen viime vuoden aikana on lukion toiminnallista rakennetta kehitetty joustavammaksi ja yksilön omia valintoja ja motivaatiota suosivaksi. Uudet opetussuunnitelmat on otettu käyttöön.

Ammattikoulutuksen tavoitteena on varmistaa väestön ammattiosaaminen sekä tukea työelämälähtöistä innovaatiotoimintaa. Huomiota on kiinnitetty erityisesti koulutuksen laadun, työelämävastaavuuden ja vaikuttavuuden parantamiseen sekä ammattiosaamisen arvostuksen lisäämiseen. Ammattikoulutuksen eurooppalainen yhteistyö Kööpenhaminan prosessissa on tuonut uusia haasteita ammattikoulutuksen kehittämiseen. Opiskelijoiden ja tutkinnon suorittaneiden liikkuvuuden edistäminen edellyttää opintosuorituksen siirtojärjestelmien ja koulutuksen laadunvarmistuksen kehittämistä.

Korkeakoulupolitiikassa on korostunut erityisesti Bolognan prosessin mukaisten uudistusten toteuttaminen. Sekä yliopistojen että ammattikorkeakoulujen tutkintorakenteet ja opintojen mitoitus perustuvat yhteisille eurooppalaisille periaatteille. Laadunvarmistusjärjestelmät on kehitetty vastaamaan eurooppalaisia standardeja ja toimintatapoja.

Ammattikorkeakoulutuksen kehittämisessä on painotettu kansainvälistymistä ja toiminnan laatua. Tutkintorakenteita on uudistettu, opintoprosessien sujuvuutta parannettu ja opiskelijoiden ja opettajien kansainvälistä liikkuvuutta edistetty. Lisäksi on vahvistettu alueellista elinkeinoelämää palvelevaa tutkimus- ja kehitystyötä. Opiskeluprosessien kehittämisellä on pyritty vähentämään keskeyttämisä ja lyhentämään opintoaikoja.

Yliopistokoulutuksen ja -tutkintojen kehittämisen pääpaino on ollut opetuksen ja opintojen ohjauksen laadun parantamisessa ja kansainvälistämisessä. Laatua kehittämällä on pyritty lyhentämään opintoaikoja, jotta opiskelijat voisivat siirtyä tutkinnon suorittaneina työmarkkinoille nykyistä varhemmin. Tutkintorakenteen uudistaminen ja henkilökohtaisten opintosuun-

nitelmien käyttöönotto lisäävät yliopistokoulutuksen joustavuutta ja edistävät elinikäistä oppimista yliopistoissa.

Aikuiskoulutuksen tehtävänä on tarjota työikäiselle ja muulle aikuisväestölle edellytykset osaamisensa jatkuvan kehittämiseen sekä tasa-arvoa ja aktiivista kansalaisuutta vahvistavaan omaehtoiseen opiskeluun. Työikäiselle aikuisväestölle soveltuvaa tutkintokoulutusta sekä lisä- ja täydennyskoulutusta on lisätty kaikilla koulutustasoilla. Avointa korkeakouluopetusta ja verkko-opetusta on tarjolla aikaisempaa enemmän ja aikuisopiskelun tieto- ja neuvontapalveluja sekä opiskelun taloudellisia edellytyksiä on kehitetty. Eri-tyisesti ammatillisessa aikuiskoulutuksessa ja vapaassa sivistystyössä on pyritty lisäämään aikuisopiskelussa aliedustettujen ryhmien koulutusmahdollisuuksia.

Tiedepolitiikka tähtää tieteen tason vahvistamiseen ja tieteellisen tutkimuksen vaikuttavuuden sekä kansainvälisen näkyvyyden parantamiseen. Tavoitteena on pitää tutkimusrahoitus maailman huippumaiden tasolla. Kehittämiskohteita ovat olleet tutkijanuran ammattimaistaminen, tutkimustulosten kaupallisen hyödyntämisen parantaminen sekä korkeakoulujen ja elinkeinoelämän yhteistyön vahvistaminen. Huippututkimuksen synnyttämiseksi on tärkeää verkottua kansallisesti ja kansainvälisesti sekä tiivistää yhteistyötä kaikilla tasoilla.

Tulokset

Suomi on kansainvälisten selvitysten mukaan yksi maailman kilpailukykyisimmistä maista. Menestykseen vaikuttavat muun muassa tehokas ja avoin julkinen sektori sekä tasa-arvoinen ja laadukas koulutus- ja tutkimusjärjestelmä.

Suomalaisnuorten osaaminen on PISA-tutkimuksen mukaan OECD-maiden huippuluokkaa niin matematiikassa, luonnontieteissä kuin lukutaidossakin. Heikkojen oppilaiden osuus on pieni muihin OECD-maihin verrattuna eivätkä alueelliset tai koulujen väliset erot ole kovin suuria.

Työikäisestä väestöstä 54 prosenttia osallistuu aikuis-koulutukseen vuosittain, ja osallistujien määrä on noussut 200 000 henkilöllä kymmenessä vuodessa. Osallistuminen on kuitenkin epätasaisempaa kuin muissa Pohjoismaissa.

Tutkijanura on Suomessa vetovoimainen eikä lahjakkaista tohtoriopiskelijoista ole ollut pulaa. Suomalaisen tutkijoiden julkaisuja on entistä enemmän kansainvälisissä julkaisusarjoissa ja heidän tutkimuksiinsa viitataan runsaasti. Matematiikan, tekniikan ja luonnontieteiden opiskelijoiden määrä Suomessa on kansainvälisesti vertaillen korkea.

Tulevaisuuden haasteet

Suomalaisen koulutuspolitiikan tulevaisuuden haaste on julkisen koulutusjärjestelmän toimintaedellytysten vahvistaminen. Kilpailu- ja innovaatiokykyä on myös vahvistettava koulutus- ja tiedepolitiikan keinoin. Tavoitteena on luoda kansainväliseen huipputasoon yltäviä osaamiskeskittymiä kansantalouden ja hyvinvoinnin kannalta tärkeillä aloilla.

Maantieteellisesti kattavan koulu- ja korkeakouluverkon uudistaminen on väistämätöntä, koska demografiset muutokset ovat mittavia ja maan sisäisen muuttoliikkeen ennakoitaan jatkuvan voimakkaana. Verkon rationalisointi tuottaa myös säästöjä, joita voidaan kanavoida uudelleen koulutus- ja tutkimusjärjestelmän kehittämiseen.

Suomen kansantaloudelle kansainvälistyminen on menestymisen ja uudistumisen edellytys. Kansainvälisen yhteistyön ja vuorovaikutuksen lisääminen on erityisen tärkeää koulutuksessa ja tutkimuksessa. Tähän olemme valmiita panostamaan. Suomi toivottaa tervetulleiksi ulkomaiset opiskelijat, tutkijat ja opettajat!

Antti Kalliomäki
Opetusministeri

KOULUTUSJÄRJESTELMÄ

Suomalaisen yhteiskunnan hyvinvointi rakentuu sivistyksen ja osaamisen varaan. Jokaiselle lapselle on turvattu mahdollisuus opiskella ja kehittää itseään edellytystensä mukaisesti asuinpaikasta, kielestä ja taloudellisesta asemasta riippumatta. Kaikilla oppilailla on oikeus ammattitaitoiseen, laadukkaaseen opetukseen ja ohjaukseen sekä turvalliseen oppimisympäristöön ja hyvinvointiin. Suomalainen joustava koulutusjärjestelmä ja koulutuksen perusturva tuottavat tasa-arvoisia tuloksia.

2 Suomalainen koulutusjärjestelmä jakaantuu kolmeen osaan: perusopetukseen, toisen asteen koulutukseen ja korkea-asteen koulutukseen. Esiopetusta annetaan lapsille oppivelvollisuutta edeltävänä vuonna. Kaikille yhteinen yleissivistävä perusopetus kestää yhdeksän vuotta. Toisen asteen koulutukseen kuuluvat ammatikoulutus ja yleissivistävä lukiokoulutus. Korkea-asteen koulutusta annetaan korkeakouluissa ja yliopistoissa.

Aikuiskoulutusta on tarjolla kaikilla koulutustasoilla. Tämän lisäksi vapaa sivistystyö tarjoaa aikuisväestölle runsaasti mahdollisuuksia harrastustavoitteiseen sekä osaamista ja yhteiskunnallista osallistumista kehittävään opiskeluun.

Suomessa koulutusta on kehitetty siten, että esiopetus, perusopetus ja toisen asteen koulutus yhdessä varhaiskasvatuksen ja aamu- ja iltapäivätoiminnan kanssa muodostavat lapsen kasvua, kehitystä ja hyvinvointia tukevan oppimispolun.

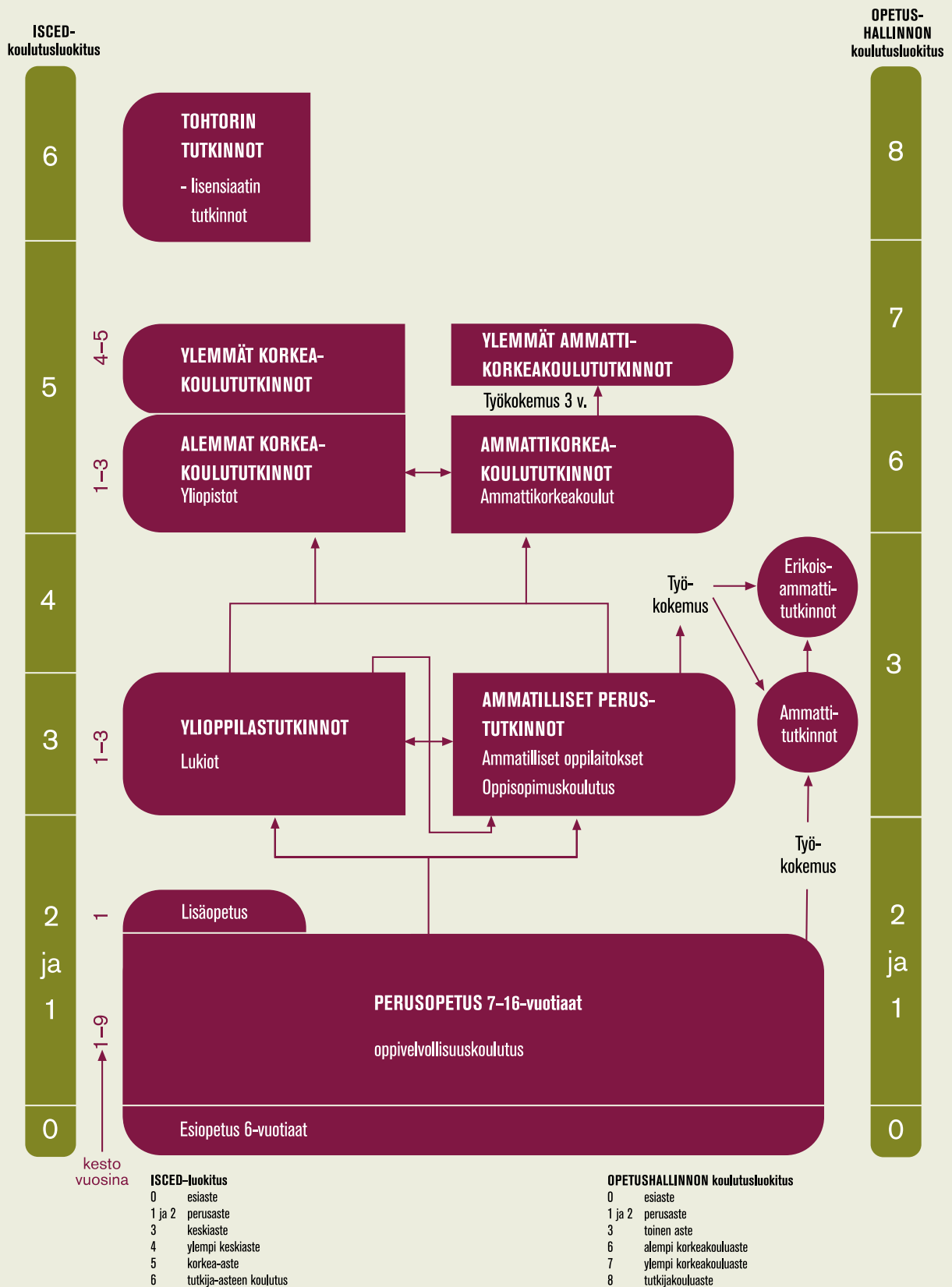
Opiskelijoiden siirtyminen koulutusasteelta toiselle on turvattu lainsäädännöllä. Lukio- ja ammatikoulutus tuottavat saman jatko-opintokelpoisuuden yliopistoihin ja ammattikorkeakouluihin.

Tietoyhteiskuntataidot

Kaikilla koulutustasoilla on viime vuosina kiinnitetty huomiota tietoyhteiskunnassa tarvittavien tietojen ja taitojen vahvistamiseen sekä sähköisten palvelujen kehittämiseen, jotta kaikilla kansalaisilla olisi tasa-arvoiset mahdollisuudet toimia tietoon perustuvassa yhteiskunnassa. Myös tutkimuksen mahdollisuuksiin hyödyntää tieto- ja viestintätekniikkaa sekä sähköisiä aineistoja on panostettu. Tavoitteena on, että Suomi olisi avoin ja turvallinen verkostoyhteiskunta, jossa tietoyhteiskuntaosaaminen on korkealla tasolla.

Opiskelussa ja opetuksessa pyritään tieto- ja viestintätekniikka saamaan laajasti käyttöön. Perusopetuksessa oppilaat saavat tieto- ja viestintätekniikan perustaidot, toisella asteella taitoja syvennetään ja korkea-asteella tuotetaan alan ammattilaisia ja tutkijoita. Koulutuksessa on panostettu erityisesti opettajien koulutukseen sekä sähköisten opetusmateriaalien ja oppimisympäristöjen kehittämiseen.

SUOMEN KOULUTUSJÄRJESTELMÄ

KOULUTUKSEN HALLINTO JA RAHOITUS

Opetustoimen lainsäädännöstä ja koulutuspolitiikan yleisperiaatteista päättää eduskunta. Valtioneuvosto ja opetusministeriö sen osana vastaavat koulutuspolitiikan suunnittelusta ja toimeenpanosta.

Opetusministeriö on Suomen korkein opetusviranomainen, joka vastaa eduskunnan ja valtioneuvoston linjaaman koulutuspolitiikan toimeenpanosta keskuhallinnossa. Opetusministeriön tehtävänä on valmistella muun muassa koulutusta koskeva lainsäädäntö sekä sitä koskevat valtion talousarvioesitykset ja valtioneuvoston päätökset. Lähes kaikki julkisin varoin tuettu koulutus on opetusministeriön alaista tai sen valvomaa.

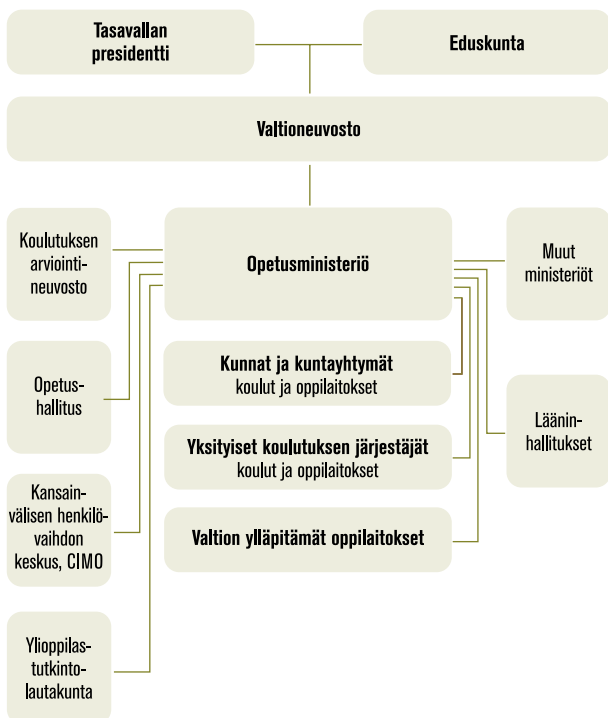
Peruskoulujen sekä lukion ja ammattikoulutuksen osalta keskeinen toimija on Opetushallitus. Opetushallitus vahvistaa opetussuunnitelmien valtakunnalliset perusteet ja oppilasarviointia koskevat määräykset.

Valtion aluehallinnon viisi lääninhallitusta käsittelevät myös koulutussasioita, erityisesti koulutuksen seurantaan ja oikeusturvaan liittyviä kysymyksiä. Lisäksi lääninhallitukset antavat informaatio-ohjausta alueen kouluille ja kunnille sekä tekevät peruspalvelujen arviointia.

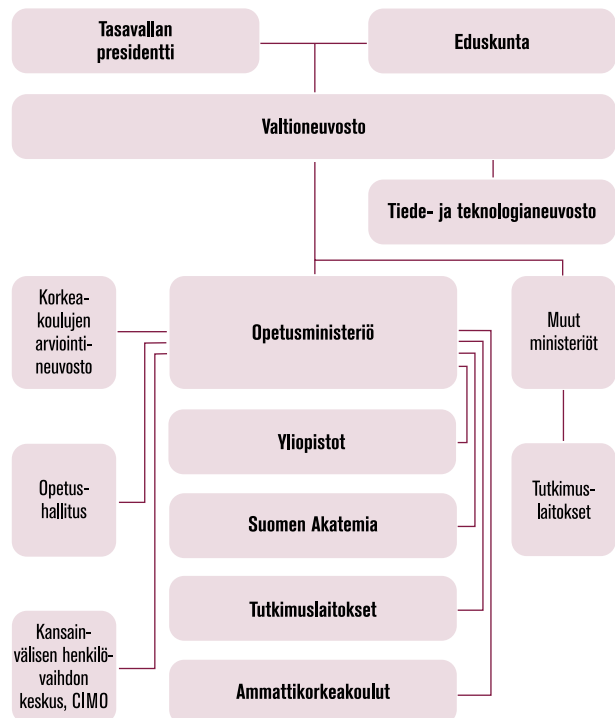
Kuntien tehtävänä on huolehtia esi- ja perusopetuksen järjestämisestä. Ne toimivat myös toisen asteen koulutuksen järjestäjinä. Kunnilla on perustuslaissa turvattu itsehallinto ja niiden tehtävistä ja velvollisuuksista säädetään lailla. Koulutuspalvelujen organisoiminen ja järjestämistapa on suurelta osin paikallistason vastuulla. Koulutuksen järjestäjät ja ylläpitäjät päättävät opetuksen käytännön järjestelyistä kuten opettajien valinnasta.

Koulutuksen erityistehtäviä varten on perustettu itsenäisiä asiantuntijaelimiä. Ylioppilastutkintolautakunta vastaa ylioppilastutkinnon johtamisesta, koetehtävien laatimisesta ja niiden arvioinnista. Ammatti- ja ammatillisesti suuntautuneen koulutuksen asiantuntija-

Perus- ja toisen asteen koulutuksen hallinto

Korkeakoululaitoksen ja tutkimuksen hallinto

eliminä toimivat koulutusalaakohtaiset toimikunnat ja koulutuksen yhteistyöneuvottelukunta. Lisäksi koulutuksen arviointia varten on erilliset arviointielimet. Aikuiskoulutusta koskevilla kysymyksissä asiantuntijaelimenä toimii valtioneuvoston kolmeksi vuodeksi kerrallaan asettama aikuiskoulutusneuvosto.

Koulutuksen kansainvälistymistä edistämään perustettiin opetusministeriön alainen Kansainvälisen henkilövaihdon keskus CIMO vuonna 1991. CIMO koordinoi ja toteuttaa apuraha- ja henkilövaihto-ohjelmia ja vastaa lähes kaikkien Euroopan unionin koulutus-, kulttuuri- ja nuoriso-ohjelmien kansallisesta toimeenpanosta.

Ohjaus

Opetusministeriö ohjaa koulutuspolitiikan toteuttamista koko koulutusjärjestelmän osalta eräitä muiden ministeriöiden ohjaukseen kuuluvia koulutusaloja lukuun ottamatta. Opetusministeriön ohjausvälineinä ovat lähinnä normi-, rahoitus- ja informaatio-ohjaus sekä järjestämis- ja lupapolitiikka. Ohjauksella tarkoitetaan kaikkia niitä mekanismeja, joilla toimintaa säädelään ja toiminnalle asetettuja tavoitteita toteutetaan.

Normiohjaus käsittää lait, asetukset, opetussuunnitelmien ja tutkintojen perusteet sekä muut normit. Rahoitusohjauksen instrumentteja ovat valtionosuudet ja tulosohjaus, ja lisäksi hallinnolla on käytössä informaatio-ohjaus. Ohjausjärjestelmässä on viime vuosina korostunut myös koulutuksen arvioinnin merkitys.

Yleissivistävän koulutuksen ohjauksen perusta on perusopetuslaki ja -asetus, lukiolaki ja -asetus sekä taiteen perusopetuksesta annettu laki ja asetus. Lainsäädännön ohella valtioneuvoston päätökset koulutuksen tavoitteista ja tuntijaosta sekä opetushallituksen määrittämät opetussuunnitelmien perusteet ovat keskeisiä normiohjauksen välineitä.

Ammatillisen koulutuksen ohjaus pohjautuu ammatillisesta koulutuksesta annettuun lakiin ja asetukseen. Lainsäädännöllisen ohjauksen lisäksi keskeisiä ammatillisen koulutuksen ohjausmekanismeja ovat opetusministeriön myöntämät ammatillisen koulutuksen järjestämisluvut, valtioneuvoston ja opetusministeriön päätökset koulutuksen rakenteesta ja yhteisistä opinnoista sekä Opetushallituksen hyväksymät opetussuunnitelmien perusteet.

Korkeakoulutussektorilla keskeisin ohjauksen väline on tavoite- ja tulosohjaus. Ammattikorkeakoulut ja yliopistot sopivat opetusministeriön kanssa siitä, kuinka korkeakoulupolitiikan tavoitteita käytännössä edistetään. Ammattikorkeakoulujen tavoitesopimuksissa ja yliopistojen tulossopimuksissa asetetaan sekä yksittäisille korkeakouluille että koko koulutussektorille tavoitteita kolmivuotisille sopimuskausille.

Aikuiskoulutuksen säädösohjauksen perustan muodostavat ammatillisesta aikuiskoulutuksesta ja opetus- ja kulttuuritoimen rahoituksesta annettu lainsäädäntö sekä vapaasta sivistystyöstä annettu laki ja asetus. Vapaassa sivistystyössä opetusministeriön ohjaus toteutuu lähinnä myönnettäessä vapaan sivistystyön oppilaitosten ylläpitämislupia sekä rahoitusohjauksena. Lisäksi vapaassa sivistystyössä on otettu kokeiluna käyttöön informaatio-ohjaus.

Julkiset koulutusmenot suhteessa bruttokansantuotteeseen 1995–2004*

	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004*
Julkiset koulutusmenot, milj. euroa	6 500	6 900	7 000	7 300	7 600	8 000	8 400	8 900	9 400	9 700
BKT, milj. euroa	96 100	99 400	107 900	117 400	120 100	130 900	136 400	140 900	143 800	149 700
Osuus	6,8 %	6,9 %	6,5 %	6,2 %	6,3 %	6,1 %	6,2 %	6,3 %	6,5 %	6,5 %

Lähde: Tilastokeskus, UOE-kyselyn (UNESCO, OECD, Eurostat) tiedot

Julkiset koulutusmenot sisältävät valtion ja kuntien/kuntayhtymien koulutusmenot sekä valtion opintotuen menot.

*Ennakkotieto

Rahoitus

Opetusministeriö rahoittaa yleissivistävää koulutusta, ammatillista perus- ja lisäkoulutusta, ammattikorkeakouluopetusta ja ammattikorkeakoulujen T&K-toimintaa, yliopisto-opetusta ja -tutkimusta, ammatillista lisäkoulutusta ja vapaata sivistystyötä sekä koululaisten aamu- ja iltapäivätoimintaa.

Valtio myöntää rahoitusta käyttökustannuksiin ja perustamishankkeisiin kunnille ja muille koulutuksen järjestäjille lakisääteisinä valtionosuuksina ja harkinnanvaraisina avustuksina. Kunnille valtionrahoitus on kohdentamatonta rahaa, jonka käytöstä kunnat päättävät itse. Valtionosuuden lasketaan kattavan 45 prosenttia käyttökustannuksista. Rahoitus perustuu oppilasmääriin ja muihin toiminnan laajuutta kuvaavien suoritteiden määriin sekä vuosittain etukäteen päätettyihin laskennallisiin yksikköhintoihin.

Kunnat huolehtivat lähes kokonaan esi- ja perusopetuksen ja lukiokoulutuksen järjestämisestä. Ammatikoulutuksen järjestäjistä noin puolet on kuntia tai kuntayhtymiä. Myös rekisteröidyt yhteisöt ja säätiöt voivat toimia koulutuksen järjestäjinä.

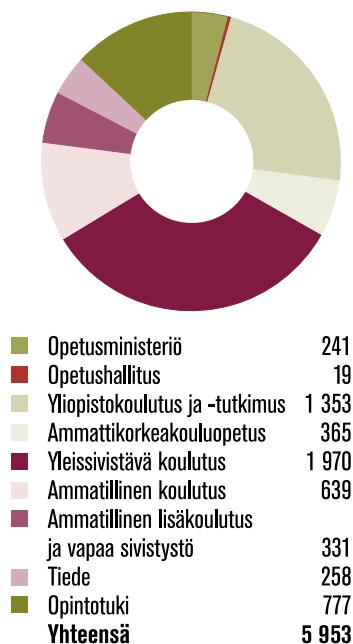
Arviointi

Koulutuksen järjestäjillä on lakisääteinen velvollisuus arvioida omaa toimintaansa ja osallistua ulkopuoliseen arviointiin. Koulutuksen arvioinnilla kerätään tietoja koulutuspoliittisen päätöksenteon tueksi sekä informaatio- ja tulosohjauksen taustaksi. Arvioinnilla pyritään koulutuksen, tutkimuksen ja muun toiminnan laadun jatkuvaan kehittämiseen. Koulutukseen liittyviä arviointeja tehdään paikallisesti, alueellisesti ja valtakunnallisesti. Lisäksi Suomi osallistuu kansainvälisiin arviointeihin.

Yliopistojen ja ammattikorkeakoulujen arviointitehtävistä huolehtii korkeakoulujen arviointineuvosto, joka toimii opetusministeriön yhteydessä. Arviointineuvosto on riippumaton asiantuntijaelin, jonka tehtävänä on avustaa korkeakouluja ja opetusministeriötä korkeakoulujen arvioinneissa.

Yleissivistävän, ammatillisen ja aikuiskoulutuksen arvioinnin asiantuntijaelimenä toimii koulutuksen arviointineuvosto, joka toimii asiantuntijaverkostona. Riippumattoman arviointineuvoston tehtävänä on arvioida koulutusta ja oppimista, kehittää arviointia ja edistää arviointitutkimusta. Arviointi tukee opetusministeriötä, koulutuksen järjestäjiä ja oppilaitoksia.

Valtion talousarvio 2006: Koulutus ja tiede

OPINTOTUKI

Suomessa peruskoulun jälkeiset jatko-opinnot taataan koko ikäluokalle. Tavoitteena on parantaa yksilöiden elämänuraa ja -laatua, ehkäistä syrjäytymistä sekä turvata yhteiskunnan ja työelämän toimintakyky. Kaikki saavat yhtäläiset mahdollisuudet koulutukseen taloudellisesta tilanteestaan riippumatta.

Opintotuki ja muut opintososiaaliset etuudet vaikuttavat olennaisesti opiskelun sujuvuuteen ja opintoaikeisiin. Taloudellinen ja sosiaalinen turva mahdollistaa täysipäiväisen ja suunnitelmallisen opiskelun ja lyhentää opintoaikoja. Tavoitteena on, että opintotuki turvaa toimeentulon päätoimisen opiskelun ajan. Opintotukea kehitetään koulutuspoliittisten tavoitteiden pohjalta.

Oppilaiden ja opiskelijoiden terveyttä ja hyvinvointia seurataan kouluissa. Perusopetuksen oppilailla ja toisen asteen opiskelijoilla on oikeus saada maksutta oppilashuolto, joka sisältää kouluterveydenhuollon ja muuta moniammatillista lapsen ja nuoren kasvun tukea.

Perusopetuksessa ja toisen asteen koulutuksessa olevilla on oikeus päivittäiseen maksuttomaan ateriaan, ja korkeakouluopiskelijat saavat ateriatukea. Perusopetuksen oppilaalla on oikeus maksuttomaan koulukuljetukseen tietyin edellytyksin. Myös lukiossa ja ammatillisessa peruskoulutuksessa on mahdollista saada tukea päivittäisiin koulumatkoihin.

Opetus on maksutonta kaikissa julkisissa oppilaitoksissa ja kaikilla koulutusasteilla. Oppikirjat ovat maksullisia toisen asteen oppilaitoksissa ja korkea-asteella.

Opintotukea päätoimisiin opintoihin

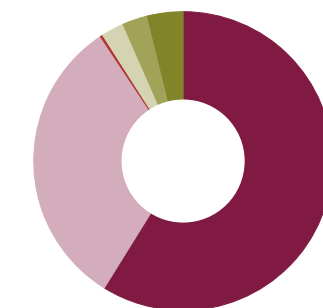
Opintotuki koostuu opintorahasta, asumislisästä ja opintolainan valtiontakauksesta. Opintotukea myönnetään lukio-opintoihin, ammatilliseen peruskoulutukseen ja korkeakoulututkinnon suorittamiseen. Opintotuen saaminen edellyttää päätoimista opiskelua, opinnoissa edistymistä ja taloudellisen tuen tarvetta. Tuen saamiseen vaikuttavat korkeakouluopiskelijoilla omat tulot ja toisen asteen alle 20-vuotiailla opiskelijoilla myös vanhempien tulot.

Tuki määräytyy opiskelijan iän, asumismuodon, koulutusasteen sekä tulojen perusteella tehtävän tarveharkinnan perusteella. Myös ulkomailla harjoitettaviin opintoihin voi saada opintotukea, jos opinnot vastaavat Suomessa tuettavia opintoja.

Opintolainalle myönnetään valtiontakaus, joka korkeakouluopiskelijalle on 300 euroa/kk. Valtion takaukselle opintolainalle ei tarvita muita vakuuksia. Korosta ja muista lainaehdoista sopivat pankki ja opiskelija. Yleensä lainan takaisinmaksuaika on kaksi kertaa lainanottoaika. Lukuvuonna 2005–2006 tai sen jälkeen korkeakouluopintonsa aloittaneelle myönnetään valmistumisen jälkeen verovähennys, jos hän suorittaa tutkinnon määräajassa ja on rahoittanut opintonsa opintolainalla.

Suomen ja kymmenen muun Euroopan maan korkeakouluopiskelijoiden sosiaalisesta ja taloudellisesta asemasta on tietoa kansainvälisessä tutkimusraportissa Eurostudent Report 2005. Raportti on luettavissa internetissä osoitteessa www.his.de/eurostudent.

Opintotukimenot 2005 (milj. euroa)

Lähde: Kansaneläkelaitos

Opintotuen saajat vuonna 2005

Opintoraha	Saajat (hlöä)
Yliopistot	87 000
Ammattikorkeakoulut	87 100
Ammatilliset oppilaitokset	82 600
Lukiot	26 100
Muut oppilaitokset	5 700
Ulkomaiset oppilaitokset	4 400
Yhteensä	292 900
Asumislisä	194 000
Lainatakauksen saaneet	117 600
Koulumatkatuen saajat	49 600

Lähde: Kansaneläkelaitos

Aikuiskoulutustuki

Työelämästä päätoimisia opintoja harjoittamaan lähteville ensisijainen tukimuoto on aikuiskoulutustuki, joka perustuu opintoja edeltävään tulotasoon. Aikuiskoulutustuen tarkoituksena on ylläpitää opiskelijan kohtuullista toimeentuloa. Aikuiskoulutustukea saavalle voidaan lisäksi myöntää valtiontakaus opintolainalle. Aikuisopiskelija voi saada päätoimisten opintojensa ajalle myös opintotukea, jos hän ei ole oikeutettu aikuiskoulutustukeen.

Omaehtoista opiskelua voi harjoittaa työntekijän ja työnantajan sopimukseen perustuvalla vuorottelupaalla, jonka aikana voi saada vuorottelukorvausta. Korvaus on 70–80 % henkilön työttömyysturvasta. Omaehtoiseen koulutukseen hakeutuville työttömille myönnetään koulutuspäivärahaa.

4

Opintotuen määrä 2005 (€/kk)

	Korkea-asteella	Ammatillisessa koulutuksessa tai lukiossa
Opintoraha	259	21–213
Asumislisä	179	179
Opintolaina	300	160–220
Yhteensä	738 euroa	181–612 euroa

Lähde: Kansaneläkelaitos

OPETTAJANKOULUTUS

Suomalaiset arvostavat opettajan ammattia, ja opettajankoulutukseen voidaan ottaa vuosittain vain pieni määrä koulutukseen hakeutuneista. Opettajat saavat koulutuksensa yliopistoissa ja suorittavat ylemmän korkeakoulututkinnon. Opettajankoulutusta annetaan 11 yliopistossa, joista yksi on ruotsinkielinen. Yliopistojen opettajankoulutuksen tavoitteena on antaa opiskelijalle valmiudet itsenäiseen toimintaan opettajana, ohjaajana ja kasvattajana.

Perusopetuksen luokanopettaja opettaa kaikkia aineita 1.–6. luokilla. Hän voi toimia myös esiopetuksessa ja koululaisten aamu- ja iltapäivätoiminnan ohjaajana. Luokanopettaja suorittaa ylemmän korkeakoulututkinnon kasvatustieteellinen aine pääaineenaan. Tutkinnon laajuus on 300 opintopistettä. Luokanopettaja voi myös hankkia kelpoisuuden aineenopetukseen.

Perusopetuksen 7.–9. luokkien aineenopettajan, luki-on opettajan tai ammatillisen koulutuksen yhteisten opintojen opettajan sekä aikuiskoulutuksen opettajan perustutkinto on ylempi korkeakoulututkinto. Tutkinnon laajuus on 300–350 opintopistettä. Aineenopettajan tutkintoon sisältyvät pää- ja sivuaineopintojen ohella vähintään 60 opintopisteen laajuiset pedagogiset opinnot, joihin kuuluu opetusharjoittelua.

Tämän lisäksi yliopistot järjestävät erityisopettaja- ja opinto-ohjaajakoulutusta. Erityisopettajia työskentelee sekä perusopetuksessa että ammatillisessa koulutuksessa. Opinto-ohjaajat työskentelevät perusopetuksen 7.–9. luokilla, lukioissa ja ammatillisissa oppilaitoksissa.

Ammatillinen opettajankoulutus

Ammatillista opettajankoulutusta järjestetään viidessä ammatillisessa opettajakorkeakoulussa, jotka toimivat ammattikorkeakoulujen yhteydessä. Ammatilliset opettajakorkeakoulut antavat pedagogista koulutusta ammattiopistojen, ammattikorkeakoulujen, vapaan sivistystyön sekä aikuiskoulutuksen opettajiksi päte-
vöityville.

Koulutuksen laajuus on 60 opintopistettä ja se sisältää kasvatustieteellisiä opintoja, ammattipedagogisia opintoja ja opetusharjoittelua. Ammatillisen opettajankoulutuksen tavoitteena on antaa tiedot ja taidot

erilaisten opiskelijoiden ohjaamiseen sekä valmiudet kehittää opetusalaansa ottaen huomioon työelämän ja ammattien kehittymisen.

Täydennyskoulutus

Työelämään siirryttyään opettajille tarjotaan mahdollisuus ammattiosaamisensa jatkuvaan päivittämiseen. Täydennyskoulutuksen tehtävänä on ajantasaistaa opettajien pedagogista osaamista. Lisäksi täydennyskoulutuksen on todettu vaikuttavan opettajien työssä jaksamiseen. Täydennyskoulutus on opettajille vapaaehtoista, mutta suurin osa osallistuu siihen joka vuosi. Koulutus on opettajille ilmaista ja opettajat saavat koulutuspäiviltä täyden palkan.

Opettajien täydennyskoulutuksen järjestäminen on pääosin työnantajan eli kuntien vastuulla. Kunnat on velvoitettu järjestämään opettajille täydennyskoulutusta vähintään kolme päivää vuodessa. Lisäksi valtio järjestää täydennyskoulutusta. Eniten valtion suoraan rahoittamaa koulutusta on järjestetty tieto- ja viestintätekniikan opetuskäytössä. Muita valtion rahoittaman täydennyskoulutuksen aiheita ovat olleet muun muassa ohjausvalmiudet, erityisopetuksen kehittäminen, opetussuunnitelmatyö, verkkopedagogiikka ja media-kasvatus, matemaattis-luonnontieteelliset aineet, kiellet ja ammatillisen koulutuksen kehittäminen.

ESI- JA PERUSOPETUS

Esi- ja perusopetuksessa luodaan pohja elinikäiselle oppimiselle. Esiopetus edistää lasten suotuisia kasvu-, kehitys- ja oppimisvalmiuksia yhdenvertaisesti koko maassa. Se kehittää lasten sosiaalisia ja eettisiä valmiuksia, suullista ilmaisua, kielen havainnointia ja kirjallisuuteen sekä matematiikkaan liittyviä valmiuksia.

Perusopetuksen tavoitteena on tukea oppilaiden kasvua ihmisyyteen ja eettisesti vastuulliseen yhteiskunnan jäsenyyteen sekä antaa heille elämässä tarpeellisia tietoja ja taitoja. Opetuksen tulee edistää sivistystä ja tasa-arvoisuutta yhteiskunnassa sekä lisätä oppilaiden edellytyksiä osallistua koulutukseen ja itsensä kehittämiseen elämänsä aikana. Opetuksen tavoitteena on lisäksi turvata riittävä koulutuksellinen yhdenvertaisuus koko maan alueella.

Koulutuksen keskeiset kehittämiskohteet ovat perusturvan vahvistaminen, opetussisältöjen ja -menetelmien kehittäminen, kouluyhteisön hyvinvoinnin ja oppimisympäristön laadun parantaminen, toimenpiteet syrjäytymisen ennalta ehkäisemiseksi sekä koulutuksen ohjausjärjestelmän vahvistaminen.

Suomessa vakituisesti asuvilla lapsilla on lakiin perustuva velvollisuus suorittaa perusopetuksen oppimäärä. Oppivelvollisuuden voi suorittaa osallistumalla perusopetukseen tai hankkimalla muulla tavoin perusopetuksen oppimäärää vastaavat tiedot. Lähes kaikki lapset (99,7 %) suorittavat perusopetuksen oppimäärän. Oppivelvollisuutta edeltävänä vuonna lapsilla on oikeus osallistua esiopetukseen.

Esiopetus

Kunnilla on velvollisuus järjestää esiopetusta ja siihen osallistuminen on lapsille vapaaehtoista. Miltei kaikki lapset osallistuvat pääsääntöisesti kuusivuotiaana aloitettavaan esiopetukseen. Esiopetuksen tavoitteena on vahvistaa lasten oppimisedellytyksiä osana varhaiskasvatusta.

Varhaiskasvatus rakentuu hoidon, kasvatuksen ja opetuksen kokonaisuudesta. Esiopetuksessa käytettävät työtavat – leikki, liikunnallinen toiminta, ongelmanratkaisu ja konkreettiset kokeilut – tukevat lapsen kasvua ja kehitystä monipuolisesti. Lasten esiopetuspäivän pituus on keskimäärin neljä tuntia.

Perusopetus

Suomalainen lapsi aloittaa koulutiensä 7-vuotiaana peruskoulussa. Perusopetus on maksutonta yleisivistävää koulutusta koko ikäluokalle ja sen yhdeksän luokka-astetta ovat kaikille yhteiset. Peruskoulun oppimäärän suoritettuaan oppilas on suorittanut oppivelvollisuutensa. Peruskoulusta ei saa tutkintoa, mutta se antaa kelpoisuuden kaikkeen toisen asteen lukio- ja ammattikoulutukseen.

Lukuvuodessa on 190 koulupäivää. Lukuvuosi alkaa elokuun puolivälissä ja päättyy kesäkuun alussa. Kesäloma kestää yli kaksi kuukautta.

Perusopetuksen kahdella ensimmäisellä vuosiluokalla oppilaan työpäivään saa kuulua enintään viisi oppituntia ja muina vuosina sekä lisäopetuksessa enintään seitsemän oppituntia. Perusopetusta annetaan oppilaalle ikäluokasta riippuen 19–30 tuntia viikossa.

Valtioneuvosto päättää perusopetuksen yleisistä valtakunnallisista tavoitteista sekä opetukseen käytettävän ajan jakamisesta eri oppiaineiden välillä. Opetushallitus laatii valtakunnalliset opetussuunnitelmien perusteet, joihin pohjautuen laaditaan kunta- ja/tai koulukohtaiset opetussuunnitelmat.

Peruskoulun oppilaat 2005

Vuosiluokka:

Esiopetus	1	2	3	4	5	6	7	8	9	Lisäopetus
57 986	57 546	59 867	60 941	63 466	65 070	65 238	67 365	66 474	66 545	2 385

Yhteensä 632 883

Lähde: Tilastokeskus

Koulun opetuskieli on joko suomi tai ruotsi ja opetuskielenä voi olla myös saame, romani tai viittomakieli. Lisäksi osa opetuksesta voidaan antaa muulla kuin edellä mainitulla oppilaan omalla kielellä, jos se ei vaaranna oppilaan mahdollisuuksia seurata opetusta. Saamelaisten kotiseutualueella asuvien saamen kieltä osaavien oppilaiden opetus tulee antaa pääosin saamen kielellä. Kuulovammaisille on tarvittaessa annettava opetusta myös viittomakielellä.

Perusopetuksen oppiaineet

- Äidinkieli ja kirjallisuus
- A-kieli
- B-kieli
- Matematiikka
- Ympäristöoppi
- Biologia ja maantieto
- Fysiikka ja kemia
- Terveystieto
- Uskonto/Elämänkatsomustieto
- Historia ja yhteiskuntaoppi
- Musiikki
- Kuvataide
- Käsiyö
- Liikunta
- Kotitalous
- Oppilaanohjaus
- Valinnaiset aineet

Vuosiluokilla 1.–2. oppilaiden vähimmäisviikkotuntimäärä on 19 oppituntia, luokilla 3.–4. 23 oppituntia, luokilla 5.–6. 24 oppituntia ja luokilla 7.–9. 30 oppituntia.

Erityis- ja lisäopetus

Erityis- ja lisäopetus tukevat oppilasta. Jos oppilaalle ei vammaisuuden, sairauden, kehityksessä viivästyksen tai muun syyn vuoksi voida antaa opetusta muuten, tulee oppilas ottaa tai siirtää erityisopetukseen, jos opetusta ei muuten voida antaa. Erityisopetus järjestetään mahdollisuuksien mukaan muun opetuksen yhteydessä tai erityisluokalla tai muussa soveltuvassa paikassa. Vamman tai sairauden vuoksi voidaan myös pidentää oppivelvollisuusaikaa. Silloin oppivelvollisuus alkaa sinä vuonna, kun lapsi täyttää kuusi vuotta ja se kestää 11 vuotta.

Perusopetuksen oppimäärän suorittaneille nuorille voidaan tarjota vuoden kestävää lisäopetusta. Sen tavoitteena on saada nuori jatkamaan toisen asteen koulutuksessa.

Aamu- ja iltapäivätoiminta ja taiteen perusopetus

Oppituntien ulkopuolella kunnat järjestävät vapaaehtoisia aamu- ja iltapäivätoimintaa, joka on suunnattu peruskoulun 1. ja 2. vuosiluokan sekä erityisopetuksen oppilaille. Aamu- ja iltapäivätoiminta tukee kodin ja koulun kasvatustyötä sekä lapsen tunne-elämän kehitystä ja eettistä kasvua, edistää lasten hyvinvointia ja tarjoaa monipuolista ohjattua toimintaa.

Aamu- ja iltapäivätoimintana voidaan järjestää myös taiteen perusopetusta, joka on koulun ulkopuolista ensisijaisesti lapsille ja nuorille suunnattua taidekasvatusta. Taiteen perusopetus etenee tavoitteellisesti tasolta toiselle. Se antaa oppilaille valmiuksia ilmaista itseään ja hakeutua alan ammatilliseen koulutukseen sekä ammattikorkeakoulu- ja yliopisto-opintoihin. Opetuksen tavoitteet ja keskeiset sisällöt on määritelty Opetushallituksen yhdeksälle taiteenalalle vahvistamissa opetussuunnitelman perusteissa. Valtionosueella tuettuun oppilaitosverkkoon kuuluu 88 musiikkioppilaitosta ja 23 muiden taiteenalojen oppilaitosta. Sekä aamu- ja iltapäivätoiminnasta että taiteen perusopetuksesta voidaan periä kohtuullisia maksuja.

Kansainväliset koulutusvertailut

Suomi on menestynyt kansainvälisissä koulutusvertailuissa kuten Pisa-ohjelmassa, joka arvioi 15-vuotiaiden nuorten osaamista matematiikassa, luonnontieteissä, lukutaidossa ja ongelmanratkaisussa. Suomalaisten perusopetuksen oppilaiden oppimistulokset ovat arvioinnin mukaan huippuluokkaa kaikkein keskeisimmissä oppiaineissa, ja erot oppilaiden, koulujen ja maan eri alueiden välillä kansainvälisesti vertaillen hyvin pieniä.

Hyvään menestymiseen on monta syytä. Suomen koulujärjestelmä takaa kaikille lapsille ja nuorille yhdenvertaiset mahdollisuudet perusopetukseen sosiaalisesta asemasta, sukupuolesta ja etnisestä taustasta riippumatta. Opetus on maksutonta ja kattavat opintososiaaliset edut kuten kouluruoka, koulumatkatuki ja oppilashuolto ovat kaikkien saatavilla. Opettajien koulutus takaa korkeatasoisen ja laadukkaan opetuksen. Suomessa koulutuksen järjestämisvastuu on kunnilla eli lähellä lapsia sekä nuoria ja heidän kotejaan. Kansalaiset luottavat opetukseen, ja kodin, koulun ja eri viranomaisten kesken on pitkät yhteistyöperinteet.

Lukutaidon korkeaan tasoon on vaikuttanut osaltaan Suomen kattava kirjastoverkosto. Suomessa on lähes tuhat yleistä kirjastoa, joissa lainaus on maksutonta.

Vuonna 2004 aineiston lainauksia oli yli 100 miljoonaa kappaletta, mikä tarkoittaa noin 20:tä lainausta suomalaista kohti.

Hyvistä ja tasalaatuisista oppimistuloksista huolimatta myös Suomessa on lapsia ja nuoria, joiden osaamisen kehittäminen ja hyvinvointi on suuri haaste koulutusjärjestelmälle. Varhainen puuttuminen huonosti voivien lasten ja nuorten tilanteeseen sekä ennaltaehkäisevä toiminta ovat niin yhteiskunnan kuin yksilönkin kannalta inhimillisesti oikein ja taloudellisesti kannattavaa.

Esi- ja perusopetuksen järjestäjät

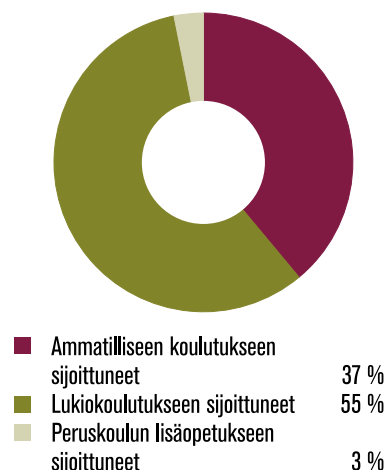
Peruskoulujen verkko kattaa koko maan. Vuonna 2005 peruskouluja oli 3 579. Enemmistö oppilaista saa opetusta keskisuurissa (300–499) oppilaan kouluissa. Pienimmissä kouluissa on alle kymmenen oppilasta, suurimmissa yli 900.

Kunta järjestää esi- ja perusopetusta alueensa esikoulu- ja oppivelvollisuusikäisille lapsille ja valtio osallistuu kustannuksiin maksamalla koulutuksen järjestäjälle valtionosuutta. Valtionosuuden laskennallisena perusteena käytetään opetusministeriön vuosittain päättämää yksikköhintaa (€ /oppilas). Vuonna 2005 valtion osuus rahoituksesta oli 57 prosenttia ja kuntien 43 prosenttia.

Aikuisten perusopetus

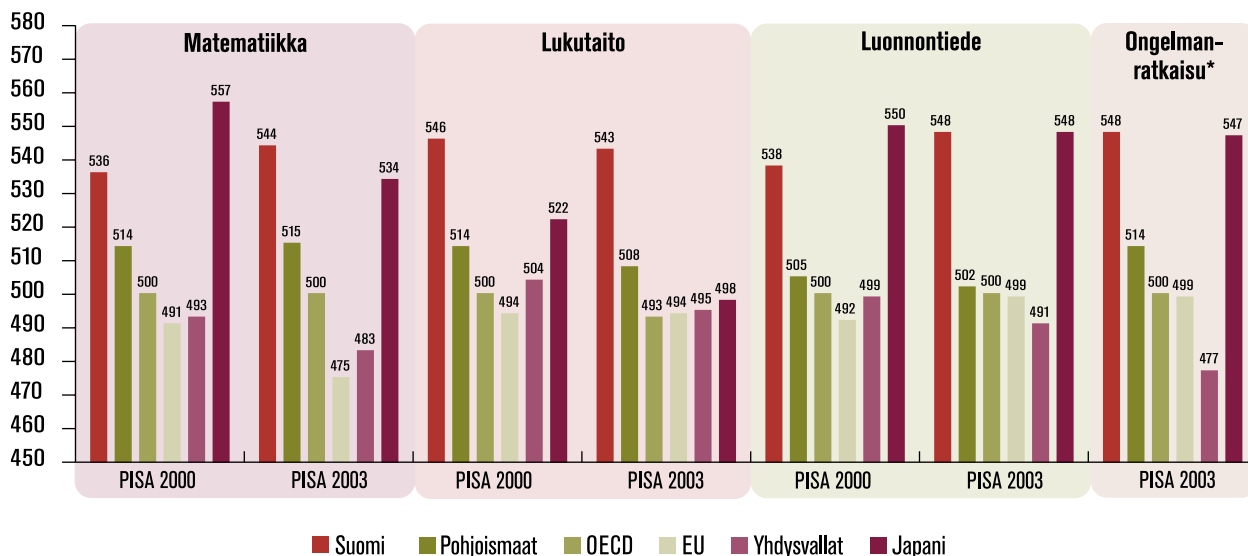
Aikuiset voivat suorittaa perusopetuksen koko oppimäärän (44 kurssia) tai opiskella yksittäisiä oppiaineita. Opetusta järjestetään aikuislukioissa tai kansanopistoissa, joille valtioneuvosto on myöntänyt luvan perusopetuksen järjestämiseen.

Perusopetuksen päättäneiden väliton sijoittuminen koulutukseen vuonna 2004

Lähde: Tilastokeskus

Suoritus pisteiden keskiarvot PISA 2000 ja PISA 2003 -arvioinneissa

* ei mukana vuoden 2000 PISA-tutkimuksessa

Lähde: PISA

LUKIO- JA AMMATTIKOULUTUS

Perusopetuksen jälkeinen toisen asteen koulutus muodostuu lukio- tai ammattikoulutuksesta. Tutkinnon suorittaminen molemmissa kestää pääsääntöisesti kolme vuotta ja antaa yleisen jatko-opintokelpoisuuden yliopistoihin ja korkeakouluihin.

Lukio-opinnot ovat yleissivistäviä. Lukion päätteeksi opiskelijat suorittavat valtakunnallisen ylioppilastutkinnon, josta saa erillisen todistuksen. Ammatillisessa peruskoulutuksessa suoritetaan ammatillinen perustutkinto. Ammatillinen perustutkinto sekä ammatti- ja erikoisammattitutkintoja voidaan suorittaa ammattitaidon hankkimistavasta riippumattomina näyttötutkintoina.

LUKIOT

Lukiokoulutus vahvistaa yleissivistystä. Sen tavoitteena on tukea opiskelijoiden kasvamista tasapainoisiksi yhteiskunnan jäseniksi sekä antaa opiskelijoille jatko-opintojen edellyttämät tiedot ja taidot. Lisäksi koulutuksen tulee tukea opiskelijoiden edellytyksiä elinikäiseen oppimiseen ja itsensä kehittämiseen elämänsä aikana.

Lukio on luokaton ja kurssimuotoinen yleissivistävä koulu, joka päättyy valtakunnalliseen ylioppilastutkintoon. Lukio ei anna ammatillista pätevyyttä. Sen käyneet voivat hakeutua jatko-opintoihin yliopistoihin, ammattikorkeakouluihin tai toisen asteen ammatilliseen koulutukseen.

Lukion pääsyvaatimuksena on perusopetuksen oppimäärän suorittaminen. Opiskelijat hakevat lukioihin ja ammattikouluihin yhteisen hakujärjestelmän kautta. Mikäli hakijoita on enemmän kuin aloituspaikkoja, valitsevat lukiot opiskelijat aikaisemman opintomenestyksen perusteella. Lukio-opintojen keskeyttäminen on vähäistä.

Osa lukioista on erikoistunut. Ne painottavat tiettyä oppiainetta, kuten urheilua, kuvataidetta tai musiikkia. Lisäksi Suomessa on lukioita, joissa voi suorittaa kansainvälisiä lukiotasoisia tutkintoja.

Lukio-opinnot

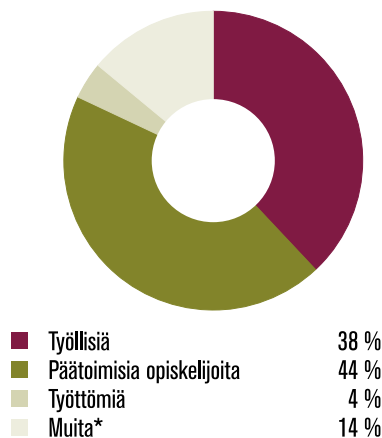
Lukio-opiskelijat ovat yleensä 16–19-vuotiaita. Suurin osa opiskelijoista suorittaa lukion oppimäärän kolmessa vuodessa. Aikuisille suunnattu lukiokoulutus toteutetaan aikuislukioissa ja lukioden aikuislinjoilla, joissa voi myös suorittaa lukion oppimäärän ja ylioppilastutkinnon. Aikuislukioissa opetusta annetaan yleensä iltaisin. Tutkintotavoitteisen koulutuksen lisäksi voi aikuislukioissa suorittaa yksittäisiä oppiaineita tai korottaa aikaisempia arvosanoja.

Lukio-opinnot suoritetaan kursseina. Opetusta eri oppiaineissa ja opinto-ohjausta annetaan keskimäärin 38 tuntia kestävinä kursseina. Lukion oppimäärä sisältää yhteensä vähintään 75 kurssia. Aikuisille tarkoitetussa lukiokoulutuksessa oppimäärä sisältää vähintään 44 kurssia ja kurssin kesto on keskimäärin 28 tuntia.

Lukiokoulutuksen yleisistä valtakunnallisista tavoitteista sekä opetusajan jakautumisesta eri oppiaineiden ja aineryhmien opetukseen ja opinto-ohjaukseen päättää valtioneuvosto. Opetushallitus päättää opetuksen tavoitteista ja keskeisistä sisällöistä vahvistamalla opetussuunnitelman perusteet, joiden pohjalta opetuksen järjestäjät laativat paikallisen opetussuunnitelman.

Koko lukiota suorittavalle opetus on maksutonta. Pelkästään yksittäisiä aineita opiskelevilta voidaan periä maksuja. Oppikirjat täytyy maksaa itse ja ylioppilastutkintoon osallistuminen on maksullista.

Vuonna 2002 ylioppilastutkinnon suorittaneiden sijoittuminen vuonna 2003

* sisältää esimerkiksi varusmiespalveluksessa olevat

Lähde: Tilastokeskus

kokelas valitsee toisen kotimaisen kielen, vieraan kielen, matematiikan ja reaalikokeiden joukosta.

Ylioppilastutkinnon johtamisesta, koetehtävien laati- misesta ja koesuoritusten arvostelemisesta vastaa erillinen Ylioppilastutkintolautakunta, jonka opetusministeriö nimittää kolmeksi vuodeksi kerrallaan.

Lukiokoulutuksen järjestäjät

Lukio-opetusta voivat antaa siihen opetusministeriöl- tä luvan saaneet kunnat, kuntayhtymät, yhdistykset tai säätiöt. Valtio osallistuu koulutuksen kustannuk- siin lakisääteisellä valtionrahoituksella, joka perustuu opiskelijamääriin ja opiskelijaa kohden määrättyihin yksikköhintoihin. Suomessa on 435 lukiota, joista valtaosa on kuntien ylläpitämiä.

Lukioiden opiskelija- ja tutkintomäärä

	2002	2003	2004
Uudet opiskelijat	41 020	42 610	43 000
Ylioppilastutkinnot	36 200	35 170	34 620
Opiskelijamäärä	124 160	120 870	118 530

Lähde: Tilastokeskus

Ylioppilastutkinto

Valtakunnallinen ylioppilastutkinto mittaa, ovatko opiskelijat omaksuneet lukion opetussuunnitelmien mukaiset tiedot ja taidot sekä saavuttaneet lukiokou- lutuksen tavoitteiden mukaisen riittävän kypsyys- den. Ylioppilastutkinto järjestetään kaksi kertaa vuodessa, keväällä ja syksyllä. Tutkinnon voi suorittaa kokonaan yhdellä tutkintokerralla tai hajautettuna enintään kol- meen peräkkäiseen kertaan.

Ylioppilastutkintoon kuuluu vähintään neljä koet- ta. Ainoa kaikille pakollinen koe on äidinkielen koe. Muut tutkintoon sisältyvät kolme pakollista koetta

AMMATTIKOULUTUS

Ammattikoulutus muodostuu ammatillisesta peruskoulutuksesta ja ammatillisesta lisä- ja täydennyskoulutuksesta. Ammatikoulutuksen keskeisin tehtävä on tuottaa työelämän edellyttämä ammattitaito. Lisäksi se antaa laaja-alaisia valmiuksia elinikäiseen oppimiseen ja itsensä kehittämiseen. Ammatillisessa lisäkoulutuksessa ajankohtainen painopiste on työelämän kehittämis- ja palvelutehtävän vahvistaminen ja erityisesti pk-sektorin osaamistarpeisiin vastaaminen. Ammatikoulutusta annetaan kaikkiin tutkintoihin oppilaitoksissa tai oppisopimuskoulutuksena.

Ammattikoulutus on tarkoitettu sekä peruskoulun päättävälle, työelämään siirtyville nuorille että työelämässä oleville aikuisille. Aikuiset voivat suorittaa samoja ammatillisia perustutkintoja kuin nuoret. He voivat myös osallistua ammatilliseen lisäkoulutukseen, joka on peruskoulutuksen jälkeistä jatko- ja täydennyskoulutusta.

Ammatilliset perustutkinnot antavat laajat perusvalmiudet alan tehtäviin ja työelämän edellyttämän erikoistuneemman osaamisen jollakin osa-alueella. Lisäksi perustutkinnon suorittanut saa yleisen jatko-opintokelpoisuuden yliopistoihin ja ammattikorkeakouluihin.

Ammatillisen perus- ja lisäkoulutuksen opiskelija- ja tutkintomäärät

Peruskoulutus

	2002	2003	2004
Uudet opiskelijat	60 280	60 090	61 300
Suoritettut tutkinnot	32 440	35 220	37 610
Opiskelijamäärä	143 620	147 410	149 340

Lisäkoulutus

	2002	2003	2004
Uudet opiskelijat	20 540	23 910	24 000
Suoritettut tutkinnot	13 150	14 957	15 000
Opiskelijamäärä	36 990	42 120	43 000

Lähde: Tilastokeskus

Perustutkinto

Ammatillinen peruskoulutus antaa opiskelijalle työelämään siirtymisen edellyttämän ammattiosaamisen sekä valmiuksia itsenäisen ammatin harjoittamiseen tai yrittäjänä toimimiseen. Pääosa ammatillisen peruskoulutuksen opiskelijoista on peruskoulusta siirtyviä nuoria, mutta noin viidennes peruskoulutuksesta suunnataan aikuisille, joilla jo on pohjakoulutusta ja työkokemusta.

Ammatillista peruskoulutusta järjestetään pääosin oppilaitoksissa, mutta tutkintoja suoritetaan yhä enemmän myös työpaikoilla oppisopimuskoulutuksena. Opetus perustuu Opetushallituksen hyväksymiin valtakunnallisiin opetussuunnitelman perusteisiin, jotka valmistellaan yhteistyössä työelämän kanssa. Opetussuunnitelman perusteiden pohjalta koulutuksen järjestäjät tekevät paikalliset opetussuunnitelmat.

Ammatillisesta peruskoulutuksesta voi valmistua yli sataan ammattiin. Ammatillista koulutusta järjestetään kahdeksalla koulutusalueella, perustutkintoja on yhteensä 52 ja koulutusohjelmia 116. Tutkinnot on suunniteltu yhteistyössä työelämän edustajien kanssa.

Ammattikoulutukseen haetaan yhteishaun kautta. Yleensä opiskelijalta edellytetään perusopetuksen suorittamista. Myös ylioppilaat voivat suorittaa samoja ammatillisia perustutkintoja. Heidän opiskeluajansa on lyhyempi, koska ylioppilastutkintoon sisältyviä yleissivistäviä opintoja luetaan heille hyväksi.

Ammatilliset opinnot muodostavat pääosan ammatilliseen perustutkintoon johtavasta koulutuksesta. Perustutkinnon laajuus on 120 opintoviikkoa, josta 90 on ammatillisia, 20 yleissivistäviä ja 10 vapaasti valittavia opintoja. Ammatillisiin perustutkintoihin sisältyy vähintään 20 opintoviikkoa työssäoppimista työpaikoilla. Opintoviikko tarkoittaa 40:tä tuntia opiskelijan työtä, josta osa on oppilaitoksessa tapahtuvaa lähiopetukseen osallistumista ja osa itsenäistä työskentelyä. Ammatillisen perustutkinnon suorittaminen kestää yleensä kolme vuotta.

Työssäoppiminen

Ammatilliseen peruskoulutukseen sisältyy työssäoppimista, joka on laajuudeltaan vähintään 20 opintoviikkoa. Työssäoppiminen on työpaikoilla tapahtuvaa opetussuunnitelman mukaista ohjattua opiskelua, jonka tavoitteena on oppia osa tutkintoon kuuluvasta käytännön ammattitaidosta. Koulutuksen järjestäjä ja työpaikan edustaja sopivat yhdessä opiskelijan kanssa työssäoppimisjakson tavoitteista ja ohjauksesta.

Ammattiosaamisen näytöt

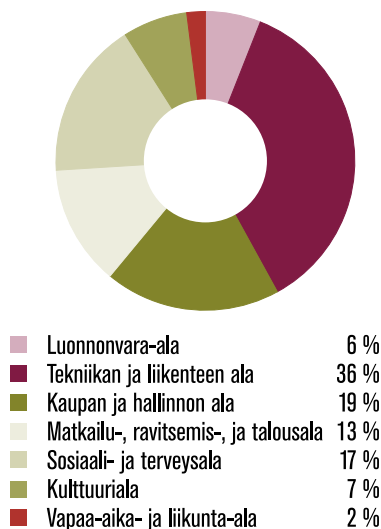
Ammatilliseen perustutkintoon johtavassa koulutuksessa opiskelijan ammattiosaamista arvioidaan muun arvioinnin ohella käytännön työtilanteissa tai -tehtävissä annettavien ammattiosaamisen näyttöjen perusteella. Näyttöjen avulla arvioidaan sitä, miten hyvin opiskelija on saavuttanut työelämän edellyttämän ammattitaidon.

Ammattiosaamisen näyttöjen tavoitteet ja arviointiperusteet määritellään opetussuunnitelman perusteissa. Näytöt suunnitellaan ja toteutetaan yhteistyössä elinkeino- ja työelämän kanssa. Koulutuksen järjestäjän asettama kolmikantainen toimielin antaa näytöistä todistuksen osana tutkintotodistusta.

Aikuisten näyttötutkinnot

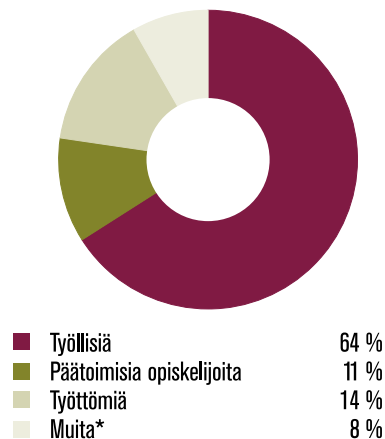
Työikäiselle aikuisväestölle on 1990-luvun puolesta välistä lähtien ollut tarjolla osaamisen hankkimistavasta riippumattomia näyttötutkintoja. Näyttötutkintoina voi suorittaa ammatillisen perustutkinnon, ammattitutkinnon, erikoisammattitutkinnon tai tutkintojen osia. Näyttötutkinnossa opetukselle ei ole laadittu kansallisia opetussuunnitelman perusteita vaan tutkinnon perusteet. Perusteet laaditaan yhdessä työelämän asiantuntijoiden kanssa.

Ammatillisen koulutuksen opiskelijamäärä aloittain

Lähde: Tilastokeskus

Vuonna 2002 ammatillisen tutkinnon suorittaneiden sijoittuminen vuonna 2003

* sisältää esimerkiksi varusmiespalveluksessa olevat

Lähde: Tilastokeskus

Tutkinnot jakautuvat tutkinnon osiin, ja kaikki osat hyväksytysti suoritettuaan opiskelija on suorittanut koko tutkinnon. Näyttötutkintona suoritettu ammatillinen perustutkinto vastaa vaatimustasoltaan nuorille tarkoitettua perustutkintoa. Ammattitutkinnoissa edellytetty osaaminen vastaa alan ammatilaisen osaamista ja erikoisammattitutkinnoissa edellytetty osaaminen syvällistä ammattiosaamista.

Vaikka näyttötutkintoon voi hakeutua täysin ilman valmistavaa koulutusta, suorittaa suurin osa opiskelijoista kuitenkin jonkin verran koulutusta ennen näyttöön osallistumista. Valmistavan koulutuksen tarve, sisältö ja määrä arvioidaan kullekin opiskelijalle erikseen laadittavassa henkilökohtaisessa opetussuunnitelmassa. Siinä opiskelijan muualla opittua arvioidaan suhteessa tutkinnon perusteisiin ja tältä pohjalta laaditaan opiskelusuunnitelma. Tavoitteena on, ettei opiskelijan tarvitsisi uudelleen opiskella jo osaamia asioita.

Näyttötutkinnon suorittaminen on ollut voimakkaassa kasvussa. Nykyisin oppisopimusopiskelu mukaan luettuna opiskelee näyttöön valmistavassa koulutuksessa runsaat 100 000 opiskelijaa. Toisella asteella on tarjolla myös tutkintoon johtamatonta ammatillista lisäkoulutusta, jonka tarkoituksena on kehittää työssä olevien osaamista omassa työssään.

Ammatillisen perus- ja lisäkoulutuksen järjestäjätverkko

Ammattikoulutuksen järjestäjätverkon muodostavat monialaiset, usein seudulliset tai maakunnalliset ammattiopistot, jotka vastaavat ammatillisen perus- ja lisäkoulutuksen järjestämisestä. Lisäksi ammattiopistojen tehtävänä on kehittää pk-yritysten ja yrittäjien osaamista.

Koulutus järjestetään oppilaitoksissa pääasiassa lähiopetuksena ja työssäoppimisjaksoilla tai oppisopimus-koulutuksena työpaikoilla. Ammattiopistot toimivat tiiviissä yhteistyössä elinkeino- ja työelämän kanssa.

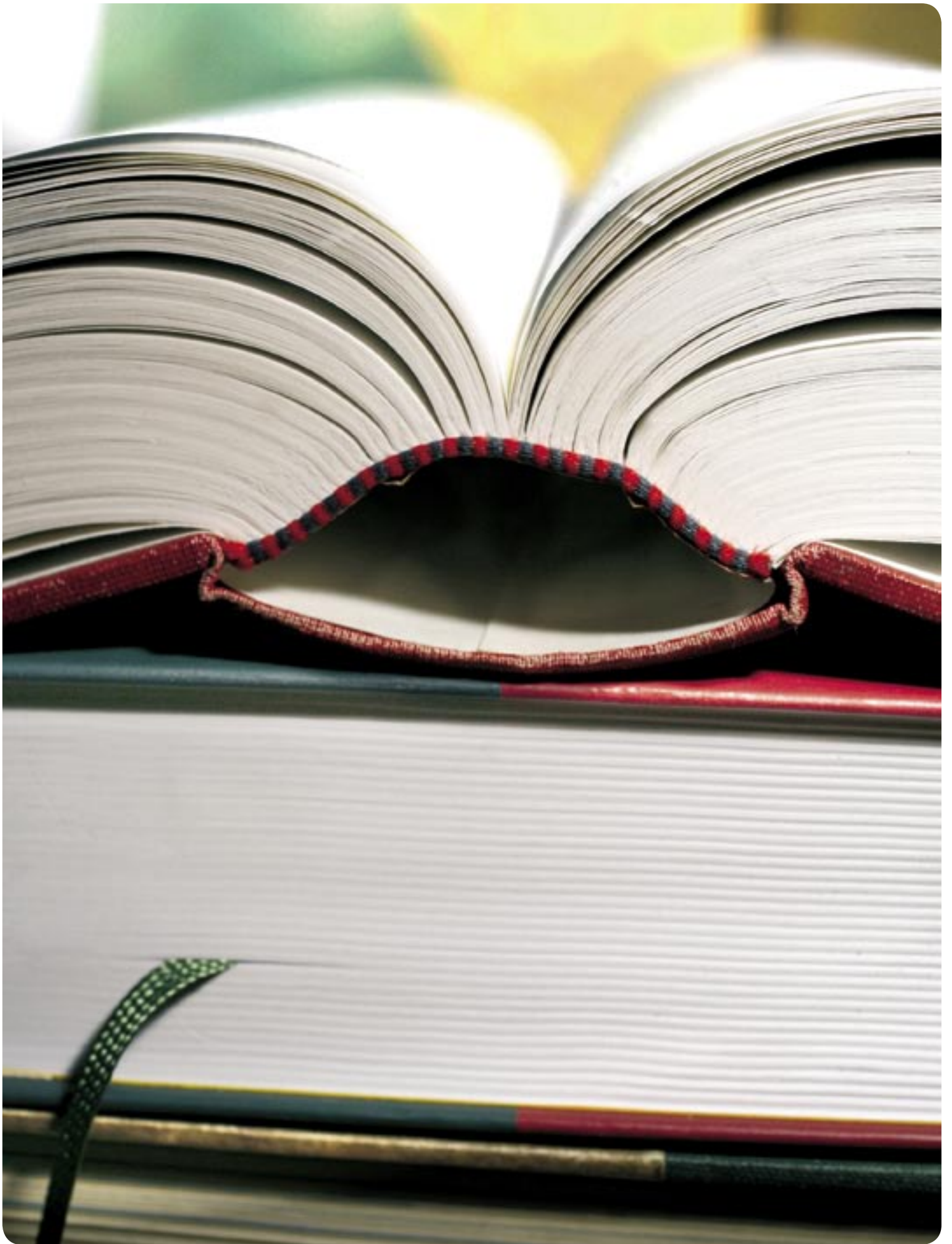
Nykyisin ammatillisen perus- ja lisäkoulutuksen järjestäjiä on noin 220. Koulutuksen järjestäjätverkkoa kehitetään edelleen tavoitteena muodostaa riittävän suuria ja monipuolisia tai muuten vahvoja koulutuksen järjestäjiä, joilla on hyvät edellytykset kehittää työelämää ja vastata sen osaamistarpeisiin.

Koulutuksen käytännön järjestelyistä päättävät koulutuksen järjestäjät, joiden toimintaa ohjataan muun muassa lainsäädännössä ja opetussuunnitelman perusteissa asetettujen tavoitteiden kautta. Ammatillisen koulutuksen järjestäjänä voi olla kunta, kuntayhtymä, rekisteröity yhteisö, säätiö, valtio tai valtion liikelaitos.

Tutkintoon johtavan ammatillisen peruskoulutuksen järjestäjällä tulee olla opetusministeriön antama koulutuksen järjestämislupa. Luvassa määritellään koulutuksen järjestäjän koulutusalat ja kokonaisopiskelijamäärä, jolle koulutusta voidaan järjestää valtionosuusrahoituksella. Järjestäjät päättävät itsenäisesti koulutukseen myönnetyn rahoituksen käyttämisestä ja kohdentamisesta sekä siitä, millaisia oppilaitoksia tai toimipisteitä ne ylläpitävät.

Koulutuksen järjestäjien toiminnan vaikuttavuutta mitataan muun muassa tutkinnon suorittaneiden työllistymisellä ja jatko-opintoihin sijoittumisella sekä koulutuksen läpäisyasteella. Osa rahoituksesta on sidottu näihin mittareihin tulusrahoituksessa, joka on osa koulutuksen rahoitusjärjestelmää. Laadunhallinnan kehittämisessä hyödynnetään muun muassa Kööpenhaminan prosessin yhteydessä kehitettyä ammattikoulutuksen yleistä laadunhallinnan viitekehystä.

KORKEAKOULUTUS

Suomen korkeakoululaitos muodostuu kahdesta toisiaan täydentävästä sektorista: ammattikorkeakouluista ja yliopistoista. Ammattikorkeakoulujen tehtävänä on kouluttaa asiantuntijoita työelämän palvelukseen sekä harjoittaa opetusta ja erityisesti aluekehitystä tukevaa T&K-toimintaa. Yliopistojen tehtävä on harjoittaa tieteellistä tutkimusta ja tarjota siihen perustuvaa opetusta sekä tutkijankoulutusta.

Korkeakoulupolitiikan tavoitteena on turvata yhteiskunnan sivistykselliset tarpeet sekä tuottaa riittävästi korkeasti koulutettuja asiantuntijoita elinkeinoelämän ja muun yhteiskunnan tarpeisiin. Yhä enemmän tietoon perustuvassa taloudessa yliopistojen ja ammattikorkeakoulujen merkitys taloudellisen kasvun, hyvinvoinnin ja uuden työllisyyden edellysten synnyttämisessä kasvaa. Suomi panostaa kansainvälisesti merkittävästi korkeakoulutukseen.

AMMATTIKORKEAKOULUT

8

Ammattikorkeakoulujen tehtävänä on antaa työelämän ja sen kehittämisen vaatimuksiin sekä tutkimukseen ja taiteellisiin lähtökohtiin perustuvaa korkeakouluopetusta ja valmistaa opiskelijoita ammatillisiin asiantuntijatehtäviin. Lisäksi ammattikorkeakoulut harjoittavat työelämää ja aluekehitystä tukevaa ja alueen elinkeinorakenteen huomioivaa soveltavaa tutkimus- ja kehitystyötä.

Ammattikorkeakoulujärjestelmä rakennettiin 1990-luvun aikana kokoamalla yhteen opistoasteen ja ammatillista korkea-asteen koulutusta antaneita oppilaitoksia ja kehittämällä niiden koulutuksen tasoa. Vuosina 1991–1992 käynnistyivät ensimmäiset ammattikorkeakoulukokeilut, ja ensimmäiset vakinaiset ammattikorkeakoulut aloittivat toimintansa vuonna 1996. Luonteeltaan ammattikorkeakoulut ovat monialaisia, alueellisia korkeakouluja, joiden toiminnassa korostuu yhteys työelämään ja alueelliseen kehittämiseen.

Ammattikorkeakouluja on yhteensä 29 (vuonna 2006), joista seitsemän on kunnallisia, kuntayhtymän omistamia 11 ja yksityisiä 11. Lisäksi Ahvenanmaalla toimii Höghskolan på Åland ja sisäasiainministeriön alaisuudessa Poliisiammattikorkeakoulu.

Ammattikorkeakoulujen tavoitteissa korostuvat muun muassa opiskeluprosessien kehittäminen, koulutuksen laadun kohottaminen, innovaatiotoiminta sekä koulutuksen kansainvälistäminen.

**Perus- ja ylemmät ammattikorkeakoulututkinnot:
aloittaneet opiskelijat, suoritettut tutkinnot
ja opiskelijamäärä**

Perustutkinto 2002 2003 2004 2005

Aloittaneet	31 420	32 840	32 690	33 260
Tutkinnot	20 480	20 500	20 670	
Opiskelijamäärä	126 360	129 220	130 910	131 250
-josta ulkomaalaisia opiskelijoita	3 130	3 480	3 800	4 320

Ylempi ammattikorkeakoulututkinto

2002 2003 2004 2005

Aloittaneet	160	310	240	630
Opiskelijamäärä	160	450	610	1 050

Lähde: AMKOTA

Opiskelu ja tutkinnot

Ammattikorkeakoulututkintoon johtavat opinnot järjestetään koulutusohjelmina. Opintoihin kuuluu perus- ja ammattiopintoja, vapaasti valittavia opintoja, ammattitaitoa edistävää harjoittelua sekä opinnäyte-työ.

Ammattikorkeakoulututkinnon (AMK) suorittaneet voivat työelämässä hankitun kokemuksen jälkeen syventää ammatillista osaamistaan jatkamalla opintoja ja suorittamalla ylempään ammattikorkeakoulututkintoon (ylempi AMK), joka työelämässä tuottaa saman kelpoisuuden kuin yliopistoissa suoritettu ylempi korkeakoulututkinto. Ylempään ammattikorkeakoulututkintoon johtaviin opintoihin on perustutkinnon lisäksi edellytyksenä kolmen vuoden työkokemus.

Ammattikorkeakoulututkinnon laajuus on 210–240 opintopistettä (3,5–4,5 vuotta) ja ylempään ammattikorkeakoulututkinnon laajuus 60–90 opintopistettä (1,5–2 vuotta).

Opintojen etenemisen seuranta ja opiskelijoiden ohjausta helpottavat opiskelijoille laadittavat henkilökohtaiset opintosuunnitelmat (HOPS).

Ammattikorkeakoulujen koulutusalat tutkintomäärittäin vuonna 2005

Tutkinnot (kpl)

Humanistinen ja kasvatusala	272
Kulttuuriala	1 748
Yhteiskuntatieteiden, liiketalouden ja hallinnon ala	4 771
Luonnontieteiden ala	1 102
Tekniikan ja liikenteen ala	5 588
Luonnonvara- ja ympäristöala	672
Sosiaali-, terveys- ja liikunta-ala	5 558
Matkailu-, ravitsemis- ja talousala	1 432
Yhteensä	21 143

Lähde: AMKOTA

Valtakunnallinen yhteishaku

Ammattikorkeakouluihin haetaan valtakunnallisessa ammattikorkeakoulujen yhteishaussa. Ammattikorkeakoulut päättävät opiskelijavalinnan perusteista, valintakokeen järjestämisestä sekä opiskelijavalinnasta. Hakemuksista lähes 90 % tulee sähköisesti internetin kautta.

Ammattikorkeakoulututkintoon johtaviin opintoihin voidaan ottaa opiskelijaksi henkilö, joka on suorittanut lukion oppimäärän tai ylioppilastutkinnon, ammatillisen perustutkinnon tai näitä vastaavat ulkomaiset opinnot.

Ammattikorkeakoulujen ohjaus

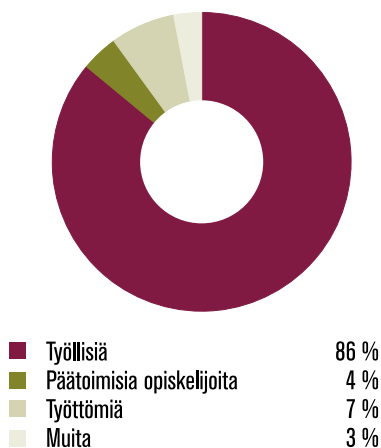
Ammattikorkeakoulut ovat kunnallisia tai yksityisiä ja niiden toimiluvat myöntää valtioneuvosto. Ammattikorkeakouluilla on sisäisissä asioissaan itsehallinto.

Opetusministeriön, ammattikorkeakoulujen ja niiden ylläpitäjien välisissä kolmivuotisissa tavoitesopimuksissa sovitaan kansallisen korkeakoulupolitiikan kanalta keskeisistä tavoitteista ja niiden seurannasta sekä keskeisistä valtakunnallisista kehittämishankkeista. Aloituspaikoista ja hankerahoituksesta sovitaan vuosittain.

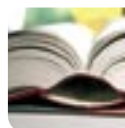
Valtio ja kunnat rahoittavat yhdessä ammattikorkeakoulujen toimintaa. Valtion rahoitus jakautuu opiskelijakohtaiseen yksikköhintaan perustuvaan perusrahoitukseen, hankerahoitukseen ja tuloksellisuusrahoitukseen. Lisäksi ammattikorkeakouluilla on ulkopuolista rahoitusta.

Ammattikorkeakoulut antavat myös aikuiskoulutusta ja avointa ammattikorkeakoulutusta työelämäosaamisen ylläpitämiseksi ja kehittämiseksi. Aikuiskoulutuksen opetus- ja muut järjestelyt on toteutettu siten, että myös koulutusohjelmien mukainen tutkinto-opiskelu on mahdollista työn ohessa. Ammattikorkeakouluissa opiskelevista noin 16 prosenttia on aikuisopiskelijoita.

Vuonna 2002 ammattikorkeakoulututkinnon suorittaneiden sijoittuminen vuonna 2003

Lähde: Tilastokeskus

YLIOPISTOT

Yliopistolain mukaan yliopistojen tehtävänä on edistää vapaata tutkimusta sekä tieteellistä ja taiteellista sivistystä, antaa tutkimukseen perustuvaa ylintä opetusta sekä kasvattaa opiskelijoita palvelemaan isänmaata ja ihmiskuntaa. Tehtäviään hoitaessaan yliopistojen tulee toimia vuorovaikutuksessa muun yhteiskunnan kanssa sekä edistää tutkimustulosten ja taiteellisen toiminnan yhteiskunnallista vaikuttavuutta.

Suomen kaikki 20 yliopistoa ovat valtionyliopistoja. Niistä kymmenen on monitieteistä, kolme kauppatieteellisen alan yliopistoa, kolme teknillistieteellisen alan yliopistoa ja neljä taideyliopistoa. Lisäksi puolustusministeriön hallinnonalalla toimii maanpuolustuskorkeakoulu. Yliopistot saavat rahoituksensa pääosin valtion budjetista. Niiden toiminnan perustana on opetuksen ja tieteen vapaus sekä yliopistojen autonomia.

Yliopistotutkinnot

Yliopistoissa voi suorittaa alempia (kandidaatti) ja ylempää (maisteri) korkeakoulututkintoja sekä tieteellisiä ja taiteellisia jatkotutkintoja, joita ovat lisensiaatin ja tohtorin tutkinnot. Vuonna 2005 käyttöön otetussa kaksiportaisessa tutkintojärjestelmässä opiskelijat suorittavat ensin alemman korkeakoulututkinnon ja jatkavat vasta sen jälkeen ylempään korkeakoulututkintoon.

Opinnot mitoitetaan opintopisteinä. Yhden vuoden kokopäiväinen opiskelu vastaa 60:tä opintopistettä. Alemman korkeakoulututkinnon laajuus on 180 opintopistettä ja sen suorittamisen tavoiteaika päätoimisesti opiskellen on kolme vuotta. Ylemmän korkeakoulututkinnon laajuus on 120 opintopistettä, mikä vastaa kahden vuoden päätoimista opiskelua alemman korkeakoulututkinnon jälkeen. Joillakin aloilla kuten lääketieteessä tutkinnot ovat mitoitukseltaan laajempia ja niiden suorittaminen kestää kauemmin.

Opintojen etenemisen seuranta ja opiskelijoiden ohjausta helpottavat opiskelijoille laadittavat henkilökohtaiset opintosuunnitelmat (HOPS).

Yliopistojen jatkokoulutus tähtää tohtorintutkintoon, jonka suorittaminen kestää päätoimisesti opiskellen yleensä neljä vuotta. Tohtorintutkinnossa vaadittavien opintojen lisäksi tehdään väitöskirja, jota puolustetaan julkisesti. Lähes kaikilla aloilla on mahdollista lisäksi suorittaa lisensiaatintutkinto ennen tohtorintutkintoa.

Yliopistojen opiskelija- ja tutkintomäärät

	2002	2003	2004	2005
Yliopistojen perustutkinnot				
Uudet opiskelijat	21 876	20 936	19 931	20 084
Suoritetut tutkinnot	14 690	15 290	15 310	15 832
Opiskelijamäärä	144 310	147 090	149 170	151 824
- josta ulkomaalaisia	2 840	2 890	3 050	3 250 (arvio)
Yliopistojen tohtorintutkinnot				
Suoritetut tutkinnot	1 220	1 260	1 400	1 420
Opiskelijamäärä (jatkotutkinnot)	21 940	22 960	22 110	22 200
- josta ulkomaalaisia	1 310	1 490	1 580	1 690 (arvio)

Lähde: KOTA

Opiskelijavalinta

Yliopistot valitsevat itse opiskelijansa yleensä todistusten ja erityyppisten valintakokeiden avulla. Opiskelijaksi hyväksytty voi saman lukuvuoden aikana ottaa vastaan vain yhden korkeakoulututkintoon johtavan opiskelupaikan. Tavoitteena on yksinkertaistaa opiskelijavalintoja ottamalla käyttöön yliopistojen yhteishakujärjestelmä lukuvuodesta 2008–2009 lähtien.

Yliopistojen ohjaus

Hallitusohjelman sekä koulutuksen ja tutkimuksen kehittämissuunnitelman linjausten ja lainsäädännön lisäksi yliopistoja ohjataan opetusministeriön ja yliopistojen välisellä tulosohtauksella.

Yliopistojen ja opetusministeriön välisten tulosneuvottelujen pohjalta laadittavissa kolmivuotisissa tulossopimuksissa sovitaan yliopistojen toiminnan tavoitteista kuten tutkintotavoitteista, tavoitteiden saavuttamiseen osoitettavista määrärahoista, tavoitteiden toteutumisen seurannasta ja arvioinnista sekä toiminnan kehittämisestä. Tulosneuvottelut käydään vuosittain ja yliopistot saavat niissä suullisesti ja myöhemmin kirjallisesti palautetta edellisen vuoden toiminnastaan ja toiminnan kehittämistarpeista.

Yliopistojen rahoitus

Yliopistot saavat perusrahoituksen valtiolta. Yliopistoille kohdennettava toimintamenorahoitus määräytyy suurelta osin tutkintotavoitteiden ja suoritettujen tutkintojen perusteella. Opetusministeriön kautta yliopistoille osoitettava toimintamenorahoitus koostuu perusrahoituksesta, hankerahoituksesta ja tuloksellisuusrahoituksesta. Valtion suora rahoitus yliopistoille on noin 64 prosenttia kokonaisrahoituksesta.

Perusrahoituksen määrärahat jaetaan yliopistojen kesken laskennallisen mallin avulla. Jakoperusteissa huomioidaan yliopistojen opetuksen ja tutkimuksen lisäksi niiden vuorovaikutus muun yhteiskunnan kanssa. Eri koulutusalojen erot on huomioitu kustannuskertoimissa. Keskeisiin kehittämiskohteisiin opetusministeriö myöntää hankerahoitusta. Tuloksellisuusrahalla yliopistoja palkitaan toiminnan laadusta, vaikuttavuudesta ja tehokkuudesta.

Yliopistojen perustutkimusta rahoittaa merkittävästi opetusministeriön hallinnonalaan kuuluva Suomen Akatemia. Lisäksi Akatemian tehtävänä on tutkimuksen arvioiminen niin kansallisesti kuin kansainvälisesti. Yliopistoilla on myös huomattavasti eri lähteistä tulevaa ulkopuolista rahoitusta esimerkiksi tutkimushankkeisiin sekä omia varoja, joita ne saavat maksullisesta palvelutoiminnastaan kuten täydennyskoulutuksesta.

Elinikäinen oppiminen yliopistoissa

Yliopisto-opintoja ja -tutkintoja on kehitetty joustaviksi, jotta erilaisissa elämäntilanteissa olevat ihmiset voisivat osallistua koulutukseen. Useilla aloilla on tarjolla työelämän tarpeisiin räätälöityjä maisteriohjelmia ja muuntokoulutusta.

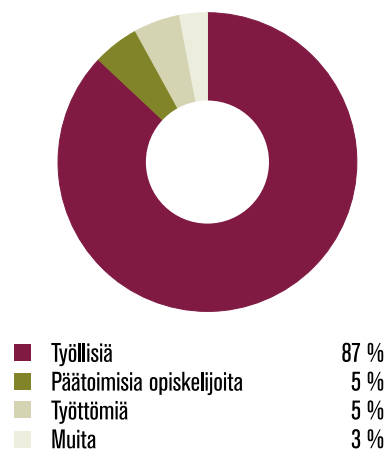
Tutkintoon johtavan koulutuksen lisäksi tarjolla on avointa yliopisto-opetusta, yliopistojen järjestämää täydennyskoulutusta ja työhallinnon rahoittamaa aikuiskoulutusta.

Yliopistoissa suoritettavat tutkinnot koulutusaloittain vuonna 2005

	Ylemmät korkeakoulu tutkinnot	Naisia %	Tohtorit	Naisia %
Teologinen	208	61	25	32
Humanistinen	1 704	80	113	55
Taideteollinen	219	63	12	75
Musiikkiala	133	61	11	45
Teatteri- ja tanssiala	82	57	2	100
Kasvatustieteellinen	1 583	83	83	69
Liikuntatieteellinen	91	49	5	40
Yhteiskuntatieteellinen	1 253	74	119	50
Psykologia	228	87	19	89
Terveystieteet	336	96	40	85
Oikeustieteellinen	414	54	15	40
Kauppatieteellinen	1 734	55	89	46
Luonnontieteellinen	1 558	53	272	44
Maatalous-metsätieteellinen	247	61	39	44
Teknillistieteellinen	2 450	25	277	25
Lääketieteellinen	460	70	248	59
Hammaslääketieteellinen	54	67	20	75
Eläinlääketieteellinen	48	92	11	73
Farmasia	94	80	20	60
Kuvataideala	24	75	2	0
Yhteensä	12 920	60	1 422	49

Lähde: KOTA

Ylemmän korkeakoulututkinnon vuonna 2002 suorittaneiden sijoittuminen vuonna 2003

Lähde: Tilastokeskus

AIKUISKOULUTUS

Aikuiskoulutuspolitiikan tavoitteena on tarjota koko aikuisväestölle kattavat ja monipuoliset mahdollisuudet opiskeluun. Peruslähdekohdat elinikäisen oppimisen toteutumiseen ovat Suomessa aikuisväestön osalta hyvät. Aikuiskoulutusvaihtoehtoja on tarjolla kaikilla koulutustasoilla. Ne vastaavat aikuisväestön erilaisiin koulutustarpeisiin kuten yksilöiden omaehtoiseen kehittymiseen, koulutustason nostamiseen sekä ammatillisen osaamisen täydentämiseen ja vahvistamiseen.

Hallituksen tavoitteena on nostaa työikäisen väestön aikuiskoulutukseen osallistumisaste 60 prosenttiin vuoteen 2008 mennessä ja vähentää eri ikäryhmien välisiä koulutustasoeroja. Aikuiskoulutuksen merkitys kasvaa väestön ikääntyessä ja työmarkkinoiden muuttuessa nopeasti. Laajassa ja harvaan asutussa maassa korostuu aikuiskoulutuksen alueellinen saavutettavuus. Aikuiskoulutus on tärkeä väline yhteiskunnan eheyden, tasa-arvon ja aktiivisen kansalaisuuden edistämässä.

Aikuiskoulutuspolitiikassa on viime vuosina korostettu perusasteen varassa olevien osaamistason kohottamista. Tavoitteena on antaa työelämässä toimivalle 30–59-vuotiaalle aikuisväestölle mahdollisuus hankkia ammatillinen tutkinto tai työelämässä tarvittavat tietotekniikkataidot.

Aikuiskoulutusta järjestetään laajasti suomalaisissa oppilaitoksissa ja se on tärkeä osa useimpien oppilaitosten toimintaa peruskouluja ja nuorille tarkoitettuja lukioita lukuun ottamatta. Aikuisille on tarjolla koulutusta kaikilla koulutusjärjestelmän tasoilla. Lisäksi aikuiset voivat suorittaa erilaisia vapaan sivistystyön opintoja.

Ammatti- ja erikoisammattitutkintoja lukuun ottamatta kaikki tutkintoon johtava aikuiskoulutus on Suomessa opiskelijalle maksutonta. Valtio tukee myös muuta aikuisille suunnattua koulutusta, jotta opiskelijoilta perittävät maksut pysyisivät kohtuullisina.

Lisä- ja täydennyskoulutus

Työelämän nopea muutos ja kasvavat osaamisvaatimukset ovat lisänneet ammatillisen lisäkoulutuksen merkitystä. Työurien pidentämiseksi ja ammatillisen liikkuvuuden edistämiseksi tarvitaan runsaasti mahdollisuuksia osaamisen ylläpitämiseen ja kehittämiseen. Ammattitaitoa päivitetään lisä- ja täydennyskoulutuksella.

Suomessa käytännössä kaikki ammatilliset oppilaitokset ja korkeakoulut järjestävät ammatillista lisä- ja täydennyskoulutusta, joka voi vaihdella lyhytkursseista hyvin pitkäkestoisiin ja vaativiin täydennyskoulutusohjelmiin.

Aikuiskoulutuksen tutkimus

Aikuiset voivat suorittaa yleissivistävän koulutuksen tutkintoja – peruskoulun oppimäärä ja ylioppilastutkinto – ja niiden edellyttämiä opintoja työssäkäyvälle väestölle soveltuvien järjestelyiden avulla.

Ammatilliseen koulutukseen on aikuisia varten rakennettu näyttötutkinnot, joissa on kolme eri tasoa: ammatilliset perustutkinnot, ammattitutkinnot ja erikoisammattitutkinnot. Perustutkinnoissa osoitetaan ammatissa tarpeellisten tietojen ja taitojen hallinta, ammattitutkinnoissa alan ammattityöntekijältä vaadittava ammattitaito ja erikoisammattitutkinnoissa alan vaativimpien työtehtävien hallinta.

Näyttötutkinnot ovat ammattitaidon hankkimistavasta riippumattomia. Koulutuksessa, työelämässä ja harrastuksissa hankittua osaamista voidaan hyödyntää tutkinnoissa vaaditun ammattitaidon näytöissä. Yleensä tutkinnon suorittajat osallistuvat näyttötutkintoihin valmistavaan koulutukseen. Tutkintoja valvoo tutkintotoimikunta, jossa ovat edustettuina työantajat, työntekijät ja opettajat. Näyttötutkintona suoritettu perustutkinto on sama kuin nuorten suoritama toisen asteen ammatillinen perustutkinto.

Ammattikorkeakouluissa aikuiskoulutuksena suoritetaan samoja perustutkintoja kuin muussa koulutuksessa, mutta ne on järjestetty siten, että tutkinto-opiskelu on mahdollista työn ohella. Ylemmät ammattikorkeakoulututkinnot on tarkoitettu aikuisille, sillä niissä edellytetään ammattikorkeakoulun perustutkinnon lisäksi vähintään kolmen vuoden työkokemusta. Yliopistoissa ei ole erillisiä aikuisille tarkoitettuja koulutusohjelmia, vaan työikäiseen aikuisväestöön kuuluvat opiskelevat samoissa ryhmissä muiden opiskelijoiden kanssa.

Aikuisilla on mahdollisuus suorittaa myös tutkintojen osia, jotka voidaan myöhemmin liittää osaksi tutkintoa. Aikuiset voivat suorittaa lukiokoulutuksen osia, aineopintoja. Myös näyttötutkintojen osia on mahdollista suorittaa erikseen, koska aikuisten ammatillisen koulutuksen näyttötutkintoihin valmentava koulutus on järjestetty modulaarisesti.

Yliopistojen ja ammattikorkeakoulujen tutkintovaihtimuksia noudattavia avoimia opintoja järjestetään laajasti. Niiden avulla parannetaan kaikkien väestöryhmien mahdollisuuksia suorittaa korkeakouluopintoja ja lisätään opintojen alueellista saavutettavuutta. Avoimien yliopisto-opistojen toteuttajina voivat toimia muutkin koulutusorganisaatiot kuin yliopistot, mutta opinnot vastaavat aina yliopisto-opintoja ja tapahtuvat yliopistojen valvonnassa. Avoimen yliopiston opintojen pohjalta voi tietyin edellytyksin edetä myös tutkinto-opiskelijaksi.

Vapaa sivistystyö

Vapaa sivistystyö tukee yksilöiden persoonallisuuden monipuolista kehittymistä ja kykyä toimia yhteisössä elinikäisen oppimisen periaatteen pohjalta. Vapaa sivistystyö tarkoittaa pitkän historiallisen kehityksen tuloksena syntynyttä oppilaitosten verkostoa ja niiden antamaa opetusta. Vapaan sivistystyön tavoitteita ja sisältöjä ei aseteta toimijoiden ulko- tai yläpuolelta, vaan niistä päättävät oppilaitosten ja organisaatioiden taustayhteisöt itse. Taustayhteisöt voivat edustaa erilaisia maailmankatsomuksellisia tai uskonnollisia näkemyksiä tai toimia paikallisten ja alueellisten sivistystarpeiden pohjalta.

Vapaan sivistystyön koulutuksen kirjo on laaja. Vaikka koulutuksella pyritään vastaamaan yksilöiden persoonallisiin kehittymistarpeisiin, palvelevat monet opintokokonaisuudet myös hyvin opiskelijoiden ammatillista kasvua ja toimintaa työyhteisöissä.

Vapaan sivistystyön koulutusta antavien oppilaitosten toiminnan pääpaino on aikuiskoulutuksessa. Näitä oppilaitoksia ovat kansalaisopistot, kansanopistot, opintokeskukset, liikunnan koulutuskeskukset ja ke-

Aikuisille tarkoitettu koulutus ja osallistujamäärät vuonna 2004

	Tutkintoon johtava koulutus	Muu koulutus ja tutkinnon osat
Toisen asteen yleissivistävä koulutus	Aikuisten lukio-opetus 12 900	Lukion aineopinnot 13 800
Toisen asteen ammatillinen koulutus	Näyttöön valmistava ammatill. peruskoulutus, ml. oppisopimus 42 500 Ammatti- ja erikoisammattitutkintoon valmistava koulutus, ml. oppisopimus 66 200	Tutkintoon johtamaton ammatillinen lisäkoulutus
Ammattikorkeakoulut	Aikuisten perustutkintoon johtava koulutus 21 500 Ylemmät ammattikorkeakoulututkinnot 600	Avoim ammattikorkeakoulu 10 700 Ammattikorkeakoulujen erikoistumisopinnot 8 100
Yliopistot	Erilliset maisteriohjelmat	Avoim yliopisto 82 300 Yliopistojen erikoistumisopinnot 4 300 Yliopistojen täydennyskoulutus 83 300

säyliopistot. Opetusministeriö voi antaa niille luvan järjestää myös yleissivistävää tai ammatillista koulutusta.

Lähivuosina vapaan sivistystyön koulutusta suunnataan erityisesti kansalaisten tietoyhteiskuntaopintoihin, maahanmuuttajien kieli- ja kulttuurikoulutukseen sekä aktiivisista kansalaisuutta edistäviin opintoihin. Vapaan sivistystyön oppilaitokset ovat myös merkittäviä avoimen yliopisto-opetuksen järjestäjiä.

Vapaan sivistystyön opiskelijat

	2002	2003	2004
Kansalaisopistot	1 036 840	1 034 610	1 059 010
Kansanopistot	134 490	138 900	147 780
Opintokeskukset	309 900	299 360	338 550
Kesäyliopistot	73 450	71 450	75 370
Liikunnan koulutuskeskukset	84 900	87 280	79 770
Yhteensä	1 639 580	1 631 600	1 700 480

Lähde: Tilastokeskus

Aikuisopiskelijoiden ohjaus ja neuvonta

Aikuiskoulutuksen ohjaus- ja neuvontapalveluiden kehittäminen on ollut viime vuosina aikuiskoulutuspolitiikan painopisteenä. Toimivat ohjaus- ja neuvontapalvelut ovat edellytys sille, että työikäisen väestön osallistumista aikuiskoulutukseen voidaan lisätä. Eriyisinä kehittämiskohteina ovat olleet joustava siirtyminen koulutusvaiheesta seuraavaan, aikaisemmin opitun tunnustaminen ja sähköiset tieto- ja neuvontapalvelut.

Aikuiskoulutuksen rahoitus

Tutkintoon johtava aikuiskoulutus järjestetään valtion ja kuntien rahoituksella lukuun ottamatta yliopistotutkintoihin johtavaa koulutusta, joka rahoitetaan kokonaan valtion varoin. Ammatti- ja erikoisammattitutkintoihin johtava koulutus järjestetään pääosin julkisella rahoituksella. Koulutuksesta voidaan periä kohtuullisia opiskelijamaksuja.

Valtio rahoittaa noin puolet vapaan sivistystyön koulutuksesta ja loput kustannukset katetaan pääasiassa opiskelijamaksuilla ja ylläpitäjän muulla rahoituksella. Valtion rahoituksella pyritään mahdollistamaan kat-

tava aikuiskoulutustarjonta ilman, että omaehtoisesti koulutukseen hakeutuvilta opiskelijoilta perittävät maksut nousisivat kohtuuttomiksi. Opetusministeriön pääluokan menoista 12–13 prosenttia suuntautuu aikuiskoulutukseen. Tästä lähes puolet ohjataan ammatilliseen aikuiskoulutukseen ja viidennes vapaaseen sivistystyöhön.

Yritykset ostavat aikuiskoulusta järjestäviltä oppilaitoksilta ja koulutusyrityksiltä täydennyskoulutusta henkilöstölleen. Työhallinto ostaa myös runsaasti erilaista koulutusta työttömille ja työttömyysuhan alaisille henkilöille.

18–64-vuotiaiden osallistuminen aikuiskoulutukseen vuonna 2000

Ikä	N	% ko. ryhmästä
18–64	1 754 057	54
25–64	1 528 644	55
50–64	406 033	42
Sukupuoli		
Mies	798 731	49
Nainen	955 326	59
Koulutustaso		
Perusaste	340 450	37
Keskiaste	725 994	51
Korkea-aste	687 614	76

Lähde: Tilastokeskus

TIEDE

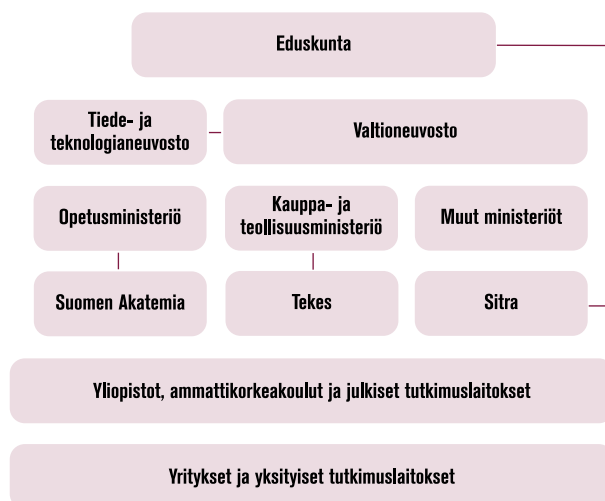
Suomessa panostetaan tieteeseen. Koulutus-, tiede- ja teknologiapolitiikkaa on kehitetty pitkäjänteisesti kansallisen innovaatiojärjestelmän vahvistamiseksi. Tavoitteena on tiedon ja osaamisen vahvistaminen sekä tieteen kansainvälisen tason ja näkyvyyden lisääminen. Tutkimuksen kansainvälistä menestymistä tuetaan rahoittamalla korkeatasoista tutkimusta sekä edistämällä luovien tutkimusympäristöjen syntyä ja kehittymistä. Julkisella tutkimusrahoituksella vahvistetaan osaamis pohjaa, jonka varaan rakentuvat talouden kestävä kasvu ja hyvinvointi.

Tiedepolitiikan tavoitteena on edistää tiedettä, turvata tutkimuksen ja tutkijankoulutuksen laadun, vaikuttavuuden ja kansainvälistymisen myönteinen kehitys sekä kehittää tutkimusjärjestelmää entistä tehokkaammaksi ja tasapainoisemmaksi. Tieteellisen tutkimuksen kehittäminen perustuu valtioneuvoston hyväksymään koulutuksen ja korkeakouluissa harjoitettavan tutkimuksen kehittämissuunnitelmaan sekä valtion tiede- ja teknologianeuvoston linjauksiin.

Tiede-, teknologia- ja innovaatiopolitiikan periaatteista ja lainsäädännöstä päättää eduskunta. Valtioneuvosto ja ministeriöt sen osana vastaavat tiede- ja teknologiapolitiikan suunnittelusta ja toimeenpanosta. Opetusministeriön vastuulle kuuluvat muun muassa koulutusta ja tiedepolitiikkaa ja kauppa- ja teollisuusministeriölle muun muassa elinkeino- ja teknologiapolitiikkaa koskevat asiat.

Tiede- ja teknologianeuvosto on keskeinen organisaatio tieteen, tekniikan ja tieteellisen koulutuksen edistämiseen liittyvissä kysymyksissä. Neuvosto käsittelee tiede- ja teknologiapolitiikan suuntaamista ja yhteensovittamista sekä valmistelee tätä koskevia suunnitelmia ja ehdotuksia. Neuvostoon kuuluvat pääministeri puheenjohtajana, opetusministeri ja kauppa- ja teollisuusministeri varapuheenjohtajina sekä valtiovarainministeri ja enintään neljä muuta ministeriä. Neuvostossa on lisäksi tutkimuksen rahoittajaorganisaatioiden, yliopistojen, tutkimuslaitosten, elinkeinoelämän ja työntekijöiden edustus.

Tutkimusjärjestelmän toimijat

Tutkimuspanostukset

Vuonna 2004 tutkimus- ja kehittämistoimintaan panostettiin Suomessa noin 5,3 miljardia euroa. Tutkimus- ja kehittämistoiminnan menojen osuus bruttokansantuotteesta oli 3,5 prosenttia, millä Suomi on OECD-maiden kärkijoukossa.

Yksityisen sektorin osuus tutkimus- ja kehittämistoiminnan rahoituksesta on 68 prosenttia, kansallisen julkisen rahoituksen 29 prosenttia ja ulkomaisen rahoituksen kolme prosenttia. Yritysten T&K-panostuksista noin puolet tulee sähkö- ja elektroniikkateollisuudesta.

Suomi ja Ruotsi ovat ainoat EU:n jäsenmaat, joiden T&K-panostukset ylittävät EU-maiden yhdessä asettaman tavoitteen nostaa tutkimus- ja kehittämistoiminnan investoinnit keskimäärin kolmeen prosenttiin bruttokansantuotteesta vuoteen 2010 mennessä. Ne ovat myös saavuttaneet tavoitteen nostaa T&K-rahoituksen yksityisen rahoituksen osuus kahteen kolmasosaan.

Suomalainen tieteellinen tutkimus on ollut tuloksellista. Suomen osuus koko maailman tutkimus- ja kehittämistoiminnasta on noin 0,6 prosenttia. Suomen osuus tieteellisestä julkaisutuotannosta on noin yksi prosentti ja suomalaisiin julkaisuihin kohdistuneiden viittausten osuus kaikista viittauksista on noin 1,15 prosenttia.

Viimeisten kymmenen vuoden aikana T&K-henkilöstön määrä on kasvanut 40 000:sta lähes 80 000:een. T&K-henkilöstön osuus koko työvoimasta on yli kaksi prosenttia, mikä on OECD-maiden korkein osuus. Tohtorintutkintojen määrä on kaksinkertaistunut kymmenessä vuodessa.

Laatu ja kansainvälistyminen

Suomalaisen tutkimuksen laatua ja vaikuttavuutta vahvistetaan kansainvälisen yhteistyön avulla. Kansainvälistä yhteistyötä edistetään kaikilla tutkimusjärjestelmän tasoilla ja erityisesti johtavien tutkimusorganisaatioiden kanssa.

Suomi on mukana keskeisissä kansainvälisissä tutkimusyhteistyöelimissä ja organisaatioissa ja osallistuu aktiivisesti eurooppalaiseen tutkimusyhteistyöhön. Tutkijat ja tutkimusorganisaatiot ovat menestyneet hyvin EU:n tutkimuksen puiteohjelmissa. Suomi on mukana eurooppalaisen tutkimusalueen kehittämisessä muun muassa osallistumalla aktiivisesti kansallisten tutkimusohjelmien verkottamiseen.

Tutkimuksen laatua on vahvistettu painottamalla julkista kilpailtua tutkimusrahoitusta, joka kohdennetaan pääosin Suomen Akatemian ja Teknologian tutkimuskeskuksen (Tekes) kautta. Näiden tutkimuksen rahoittajaorganisaatioiden osuus julkisesta tutkimusrahoituksesta on yli 40 prosenttia.

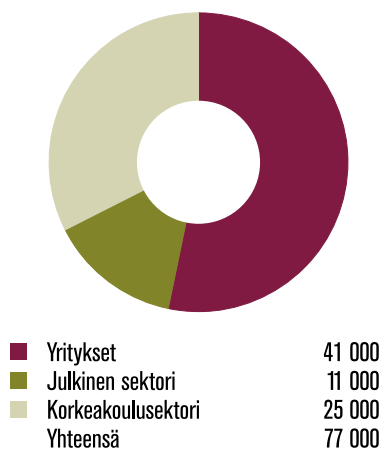
Opetusministeriön hallinnonalalla toimiva Suomen Akademia on keskeinen tieteellisen tutkimuksen rahoittaja. Sen tehtävänä on nostaa suomalaisen tieteellisen tutkimuksen laatua ja arvostusta kilpailuun perustuvalla tutkimusrahoituksella. Pääosa Akatemian rahoituksesta kanavoituu yliopistoissa tehtävään tutkimukseen. Akademia rahoittaa muun muassa tutkimushankkeita, tutkimusohjelmia, tutkimuksen huippuyksiköitä, tutkimusvirkoja, tutkijankoulutusta sekä kansainvälistä yhteistyötä. Akatemiassa on neljä tieteellistä toimikuntaa, jotka päättävät tutkimuksen rahoituksesta omilla toimialoillaan.

Tutkimus ammattikorkeakouluissa ja yliopistoissa

Ammattikorkeakouluissa tehtävä tutkimus on pääosin työelämän tarpeista lähtevää soveltavaa tutkimus- ja kehitystyötä, joka kytkeytyy tavallisesti alueen elinkeinorakenteeseen ja sen kehittämiseen. Ammattikorkeakouluissa kehittämiskohteina ovat opetuksen ja tutkimus- ja kehitystyön vuorovaikutuksen edistäminen, henkilöstön osaamisen kehittäminen sekä ammattikorkeakoulujen, yliopistojen ja tutkimuslaitosten verkostoituminen.

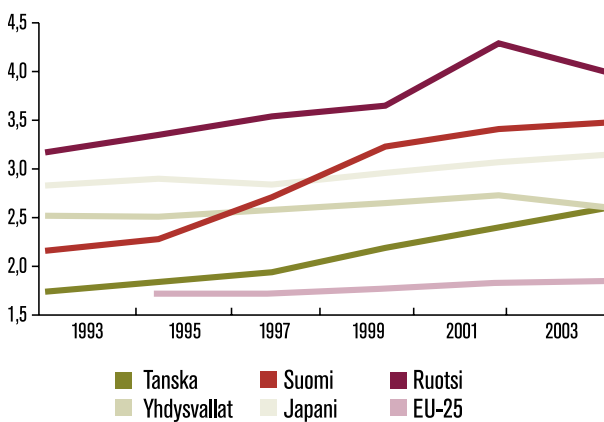
Ammattikorkeakoulujen tutkimus- ja kehittämistoiminta on laajentunut viime vuosina. EU:n rakennerahastot ovat ammattikorkeakoulujen tutkimus- ja kehitystyön merkittävin rahoituslähde.

Tutkimus- ja kehittämistoiminnan henkilöstö sektoreittain vuonna 2005

Lähde: Tilastokeskus

Tutkimus- ja kehittämispanostus eräissä OECD-maissa (% bruttokansantuotteesta)

Lähde: OECD

Yliopistojen tehtäviin kuuluu tieteellinen tutkimus ja siihen perustuva ylin opetus mukaan lukien tutkijan-koulutus. Tohtorintutkintoja voidaan suorittaa ainoastaan yliopistoissa.

Yliopistojen tutkimusrahoituksesta noin puolet tulee suoraan valtion budjetista. Sillä huolehditaan pääosin tutkimuksen perusedellytyksistä. Yliopistot päättävät itsenäisesti suoran budjettirahoituksen kohdentamisesta. Yliopistojen tutkimusrahoituksesta noin puolet on ulkopuolista tutkimusrahoitusta, joka on pääosin julkista kilpailtua tutkimusrahoitusta. Merkittävimmät ulkopuoliset tutkimusrahoituslähteet ovat Suomen Akatemia ja Tekes. EU-rahoituksen osuus on noin yhdeksän prosenttia yliopistojen ulkopuolisesta tutkimusrahoituksesta. Yliopistojen tutkimusmenot olivat noin 900 miljoonaa euroa vuonna 2005.

Tutkijakoulut

Yliopistoissa tapahtuvaa tutkijankoulutusta vahvistettiin vuonna 1995 perustamalla tutkijakoulujärjestelmä. Järjestelmän keskeisinä tavoitteina ovat tutkijankoulutuksen laadun turvaaminen, väitöskirjatyöhön käytettävän ajan lyhentäminen sekä kansainvälisen yhteistyön lisääminen.

Tutkijakoulujen tehtävänä on antaa systemaattista opetusta ja ohjausta tutkijakouluun osallistuville. Tutkijakouluissa opiskelu on päätoimista ja palkallista ja tavoitteena on saada väitöskirja valmiiksi neljässä vuodessa. Vuoden 2006 alussa toimi yhteensä 124 tutkijakoulua, joissa oli lähes 1500 tutkijaopiskelijajapaikkaa. Tutkijakoulujen jatko-opiskelijoista 30 prosenttia väittelee alle 30-vuotiaina.

Tasa-arvo tutkimussektorilla

Suomessa on kaikilla yhteiskunnan sektoreilla aktiivisesti edistetty tasa-arvoa. Naiset ovat olleet enemmistönä yliopisto-opiskelijoissa 1970-luvulta lähtien. Naistohtoreiden määrä on tasaisesti noussut. Viimeisen kymmenen vuoden aikana tohtorintutkinnon suorittaneiden naisten määrä on yli kolminkertaistunut.

Suomi on Euroopan unionin edelläkävijämaita naisten tutkijanuran kehittämisessä. Naisten määrä T&K-sektorilla on noussut tasaisesti. Vuonna 2003 noin kolmasosa koko tutkimushenkilöstöstä ja noin puolet

yliopistojen tutkimushenkilöstöstä oli naisia. Naisten osuus professoreista on Suomessa Euroopan unionin korkeimpia.

Tutkimuksen kirjasto- ja tietopalvelut

Opetusministeriö edistää tieteellisessä tutkimuksessa tarvittavia palveluja rahoittamalla tutkimuslaitteiston ja tietoverkkojen kehittämistä ja ylläpitoa, tieteellistä laskentaa sekä tieteellisten kirjastojen toimintaa. Tieteen tietotekniikan keskus CSC on valtion omistama ja opetusministeriön hallinnoima tieteelliseen laskentaan ja verkkopalveluihin erikoistunut kansallinen asiantuntijaorganisaatio.

Tieteelliset kirjastot toimivat korkeakouluopetuksen, opiskelun ja tutkimuksen tukena ja koostuvat yliopistojen kirjastoista, ammattikorkeakoulujen kirjastoista ja erikoiskirjastoista.

Tutkimus- ja kehittämisrahoitus valtion talousarviossa vuonna 2005

	T&K-rahoitus milj.€	Osuus tutkimus- rahoituksesta %
Yliopistot	417	26
Ammattikorkeakoulut	6	0,3
Suomen Akatemia	224	14
Tekes	448	28
Valtion tutkimuslaitokset	259	16
Yliopistolliset keskussairaalat	38	2
Muu tutkimusrahoitus	202	13
Yhteensä	1 594	100

Lähde: Tilastokeskus

OPETUSMINISTERIÖ

Undervisningsministeriet

MINISTRY OF EDUCATION

Ministère de l'Éducation

OPETUSMINISTERIÖ viestintäyksikkö
PL 29, 00029 Valtioneuvosto

Opetusministeriön julkaisuja 2006:8
ISBN: 952-485-109-1 (nid.)
ISBN: 952-485-110-5 (pdf)
ISSN: 1458-8110

Ulkoasu: Kemiön tehdas Oy
Kuvat: Lahden AMK:n Muotoiluinstituutin
valokuvauksen opiskelijat (paitsi s. 30 ja 36)
Paino: Yliopistopaino

